

הַרְיָמוֹ מִכְּשׁוֹל

מִדֶּרֶךְ עַמִּי

(ישעיה נז יד)

אודות הספר 'עוז והדר לבושה'

מהדורה שלישית (עם הוספות) - סיון תשע"ה

יעוין בשו"ת 'לחפץ בחיים' ח"ב סימן כג, שכתב שמותר להראות לחבירו דבר מוזר ותמוה שפלוני כתב בספרו, ואינו דומה למש"כ החפץ חיים (כלל א' בבמ"ח סק"ד) שאסור להראות לאחרים מכתב שכתב פלוני אליו שניכר מכותלי מכתביו שאינו חכם וכד', כיון שמכתב הוא דבר פרטי שנשלח לאדם אחד, אבל בספר כוונת המחבר היא שכל אחד יקרא מה שכותב בספרו. ואמנם אם מתכוון לגנותו אסור, אבל אם כוונתו לקנא לאמת ולהראות שפלוני כתב דבר שאי אפשר לאומרו או לנהוג על פיו – אין בזה משום לשון הרע. עכ"ד.

"ואל ישיאך ליבך לאמר מה לך לבקש גדולות, אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך ובכך ירצה ה' את מעשיך, והנח להם למורים בתורה שלא כהלכה ולא ידבק בידך מאומה, להם לבדם תהיה המלחמה ערוכה, כי מדה זו יצתה מפי הקב"ה לטובה, וחזרה באתרה ואיש באחיו נכשל במארה, ואלוכם רבותי אקרא המתנדבים בעם בשפה ברורה, אי בעית אימא גמרא, ואי בעית אימא סברא, כחמה ברה להגדיל תורה ולהאדירה, באהלים אגורה ולא באהלו דרב עזירא... ואין כאן משום לישנא בישא כההיא דזיגוד בפרק ערבי פסחים, ולאפרושי מאיסורא שרי... וכדכתב הסמ"ג בסימן ר"ג בלא תעשה".

(שו"ת הרד"ך – בית ד' חדר א')

חוברת זו נכתבה ע"י קבוצת אברכים כואבים

ניתן להשיגה בטל': 05276-52509

תגובות ותקבלנה בברכה בפקס: 1532-5378098

או בקצרה בתא קולי: 02-5378098

© כל הזכויות שמורות. עקב תקלות שנגרמו בעבר, אין לשלב קטעים מחוברת זו כלשונם בתוך מאמרים/עלוניים/חוברות/ספרים אחרים, בלא לציין שנלקחו מחוברת זו.

הספר על הצניעות, בשם אומן לא אוכל לנמסר את תוכניתו. זהו אחדות ס' מ' שרולים, פתחי-צוואר ואורך חצאית.

אבל החשוב מכל, החדרת בקוראות גאווה יהודית. אני מרגישה זכות וכבוד על הדברים שאינני יכולה לעשות. אני מודעת לכתר בת מלך המעטור את ראשי, ולאחריות הבאה אתו. כיום אני לוקחת בחשבון ונזהרת מאוד להיראות במיטבי ולגרום הנאה לכל מי שפוגש אותי, בפרט לבעלי. וחשיבות התדמית שיש לי בעיני משפחתי, והנחת רוח שאני יכולה לגרום לרביש"ע, יקרים לי

מנחם מנחם זצ"ל ונחמה לטובת דרכי ח"ל "בחסד ונחמה לנחמה"

צילום ממכתב תודה שנשלח למחבר הספר 'עוז והדר לבושה' מאת אחת הקוראות. פרטים בעמ' 13.

הנה בשנים האחרונות ב"ה גברה המודעות לנושא הצניעות, ורבות החלו ללמוד בספרים העוסקים בנושא, כמו"כ נוסדו חוגים וכד' ללימוד ענייני צניעות הלבוש, אך דא עקא שבמוסדות רבים ובמשפחות רבות מקרב ציבור היראים משתמשים לצורך כך בספר 'עוז והדר לבושה', וזאת מחוסר ידיעה על גישתו והשקפתו על הנושא ועל המסרים המופיעים בו.

כפי שיכול כל אחד לראות, מכתבי גדולי ישראל המופיעים בתחילת הספר אינם אלא מכתבי ברכה למחבר, ואין בהם כלל הסכמה לתוכנו. ואפילו בהסכמות כבר כתב מרן הסטייפלר זצ"ל בספרו 'חיי עולם' ח"ב פרק ח' וזה לשונו: **"ואפילו חיבור שיש עליו הסכמות מחכמי תורה אין זאת אומרת כלל על הגיונות הוראות החיבור כידוע, ואין רצוני להאריך, רק אתיק מש"כ הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובותיו ח"א סי' קט וז"ל הן נשלח אלי ספר כו' וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפס קצהו כו' וכאשר עיינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבו עיי"ש כל הסימן".** עכ"ל.

אחד מגדולי ישראל שליט"א אשר בזמנו כתב בעצמו מכתב ברכה המופיע בתחילת הספר, נשאל ע"י כותב שורות אלו אודות הספר, והשיב שיש עליו הרבה ביקורת ואין ללמוד בו, וכשנטען שיש לספר הסכמות מגדולי ישראל השיב בדברי הסטייפלר הנ"ל.

אשר על כן, למנוע מכשול מהרבים ראינו לנכון להביא בזאת מספר ציטוטים מספר זה, בתוספת דברים להעיר את תשומת הלב למסר העולה מהם, למען יוכל כל אחד לשפוט בעצמו האם ראוי ספר זה ללמד את נשותינו ובנותינו "צניעות בלבוש ובהנהגה".

ובל יחשוב הקורא כי די בהשמטת הציטוטים דלהלן מן הספר בכדי להכשיר את הלימוד בו, שכן ציטוטים אלו הם רק דוגמאות, ובספר מופיעים עוד דברים רבים בסגנון דומה. כמו כן, דעת בנבון להבחין שאין מדובר כאן באוסף של טעויות וכד', אלא בגישה שונה לנושא הצניעות (המבוססת על מושגי הצניעות הנמוכים המקובלים בחו"ל) העוברת כחוט השני לכל אורך הספר, ועל כן השמטת דברים הנראים בעייתיים אינה פותרת את הבעיה, ואינה מבטיחה הגנה ממסרים שליליים המסתתרים בין השיטין.

צר לנו על כך שהננו נאלצים לגרום לפגיעה בכבודו של המחבר שליט"א, הידוע כתלמיד חכם ומחנך דגול בגייטסהד שבאנגליה, אך לצערנו אנו נוכחים שוב ושוב לראות שספר זה התקבל בציבור כמעט ללא עוררין, ורבים הסיכויים שאף אצלך - הקורא הנכבד - שוכן ספר זה בארון הספרים, וכל זאת מחוסר ידיעה על גישתו לנושא ועל המסרים החמורים המופיעים בו, ואין ספק שהדבר גורם להשפעות שליליות ונוזקים חמורים להשקפת הצניעות הטהורה, וכיון שכן - לא עת לחשות, ומן ההכרח הוא להעיר את תשומת הלב לכך, ולתת לכל אחד את האפשרות לבדוק את הדברים בעצמו.

[יובהר בזאת כי ההרגשות שבציטוטים נעשו על ידינו בכדי להרגיש את הבעיה, ואינן במקור].

עמ' 511 :

"רכיבה על גבי אופניים : ברוב המקומות בארץ ישראל מקובל שילדה מגיל 9 ומעלה לא תרכב על אופניים כלל (ויש מחמירים אפילו בילדות בגיל צעיר יותר) - ראה שו"ת שבט הלוי י' כו' י'. אף על פי שבעבר, לפני עשרות שנים, היו רבים שהתירו זאת גם לנערות ונשים, בימינו אין מוצאים לנכון להתיר, שכן בלתי נמנע שתהיינה בנות שתרכבנה בעודן לבושות חצאיות שאינן רחבות דיין. במקרה זה, עלולה הופעתן להיות מאד לא צנועה..."

המנהג בנושא משתנה בין מקום למקום ובין ארץ לארץ. יש לקחת בחשבון את תנוחת הרוכב המשתנה ממקום למקום. לדוגמא, בארצות סקנדינביה, יושבים הרוכבים זקוף, כאדם היושב על כסא. במקרה זה, אשה הרוכבת על אופניים כשהיא לובשת חצאית רחבה יכולה להיראות ראויה ביותר. לעומת זאת, באנגליה נוהגים רבים לרכב על אופניים כשהם רכונים קדימה. סביר להניח שתנוחה כזו תהיה מאד לא צנועה, אפילו תלבש הרוכבת חצאית רחבה מאד.

בדומה לכל שאלה אחרת בהלכה ובהתנהגות, כל אחד ינהג כפי שהורה רב המקום בנדון, מכל מקום ברור שבמקום בו הנשים והבחורות המקומיות אינן רוכבות על אופניים, ומפריע להן שאשה או נערה רוכבת על אופניים, אסור לאשה לנהוג בשונה ממנהג המקום".

אם עד היום היה פשוט לנו שרכיבת נשים על אופניים הינה חוסר צניעות מצד עצמה [ואין צורך לפרט ולהסביר¹], בספר זה לומדות בנותינו שהוא ענין של "מנהג המקום"... ובמקומות מסוימים אשה הרוכבת על אופניים יכולה להיראות ראויה ביותר...

ומה שכתב שלפני עשרות שנים היו רבים שהתירו זאת לנערות ולנשים, הנה לא ציין לזה שום מקור, וגם בספר מקורותיו 'לבושה של תורה' לא הביא שום מקור לכך, ואין ידוע היכן מצא את אותם "רבים שהתירו".

ולמעשה כבר הורו מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל והגר"י קרליץ שליט"א [במכתב מכ"ו אלול תשנ"ח, הנדפס בספר 'משבצות זהב לבושה' שרכיבה על אופניים לאשה ובת נוגדת את הצניעות מלבד הקטנות ביותר, ושאינן הבדל בזה בין ארץ ישראל לחו"ל, ואין זה נוגע ל"מנהג המקום" או להוראת "רב המקום"...

¹ ועיי' מש"כ בזה בשו"ת 'שבט הקהתי' ח"ד סי' י"ג וז"ל: "אם כי לא מפורש בשו"ע איסור לאשה שתרכוב על אופניים... מכל מקום כל בר דעת מבין דרכיבה על אופניים נוגדת דרכי הצניעות ואין צריך ראיות והסברים"

עמ' 340 :

"אף על פי שכאמור לבגדי שונים הם פני הדברים. הפיגמות, לדעתם, אינן נחשבות "בגדי פריצות" הגם שהן כוללות מכנסים. אף על פי שמדובר בבגד הדומה למכנסי גברים אין זו פריצות, כיון שאפילו כשהיא יוצאת ממיטתה, רואים אותה רק בני משפחתה הקרובים".

כלומר: יש פוסקים הסוברים שמותר לאשה להיראות במכנסי פיג'מה בפני בני משפחתה הקרובים [אביה, אחיה... ובנשואה אף בְּנִיָּהּ...], ואין בזה משום פריצות! והנה לא ציין המחבר מי הם אותם פוסקים, וכן בספר מקורותיו לא ציין שום מקור להיתר זה, וגם לו יהי שטח ומצא פוסק המתיר זאת [בכדי שלא יאלץ לפסוק כנגד ה"מנהג" המקובל בחו"ל], האם זה מה שהננו מעוניינים שתלמדנה בנותינו בשיעורי צניעות? האם לשם כך הננו שולחים את בנותינו ללמוד צניעות, בכדי לחשוף בפניהן "היתרים" ומושגים כאלו הרחוקים כרחוק מזרח ממערב מהנהגות הצניעות עליהן חונכו?

ובהמשך שם (עמ' 341) כתב: **"אף על פי שלפי דעה זו מותרים בגדי הפיג'מה (-) מכנסי פיג'מה) בלבישה, אין ראוי כלל וכלל לנערה או אשה להסתובב בבית בפיג'מה (הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א והגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א), ואין לה לעזוב את חדר השינה מבלי להתעטף קודם בחלוק".**

הרושם המתקבל ממשפט זה הוא שמרנן הגרי"ש אלישיב והגרי"ש וואזנר זצ"ל הם הם ה"יש פוסקים" הנ"ל המתירים מעיקר הדין להסתובב עם מכנסי פיג'מה בבית! [ובתוך חדר השינה אין אפילו ענין להמנע מכך...] וזה שקר גמור! ומה שהביא בספר מקורותיו שמועות מרבותיו הנ"ל אין זה אלא כשאנינה נראית בהם לאנשים כלל כמבואר שם [וגם שמועות אלו צריכות בדיקה, וכידוע שאין לסמוך על שמועות שבמילה אחת יכול הענין להשתנות, ובפרט כאשר ישנה נטיה להצדיק את ה"מנהג" המקובל בחו"ל], ואין לזה שום קשר ללבגישת מכנסי פיג'מה בבית בפני "בני משפחתה הקרובים". [וביותר דשם הביא בעצמו בכלל השמועות הנ"ל דפריצות היא לעבור כך מחדר לחדר בתוך הבית, ופריצות לאשה היא איסור חמור כידוע, ולא רק "אין ראוי כלל וכלל", וכן כתב בעצמו בעמ' 506: "ראה לעיל בפרק ו' בשם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, שאסור לנשים ולנערות להסתובב אפילו בתוך הבית במכנסי פיג'מה, שהוא דבר בלתי צנוע בעליל".]

ובאמת מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל [וכן הגר"נ קרליץ שליט"א] גילה דעתו להדיא לאסור מכנסי פיגימה לנשים בכל אופן [ורק עם כתונת ארוכה מעליהם מותר], ושאינן הבדל בזה בין א"י לחו"ל, כמבואר כ"ז במכתב הנ"ל מכ"ו אלול תשנ"ח.

עמ' 229 :

"רבים מגדולי ארץ ישראל (וכן מקהילות רבות בחו"ל), פסקו כי נשים לא תחבושנה **פאות ארוכות**, גם כאשר השיער אסוף ולא מפוזר. **לדעתם**, פאות כאלה מעוצבות בסגנון האופייני לנערות, אך נשים נשואות מעולם לא הלכו כך. אי לכך תסרוקות אלו, הנפוצות אצל ילדות ונערות, אינן צנועות לנשים. **במקומות אלה**, אסור לאשה להתעלם מן הפסק ומדרגת הצניעות המקובלת במקומה, ולחבוש לראשה פאה כזו. נראה מקורות א: א:ו, שם מופיע קול קורא החתום בידי **גדולי ארץ ישראל** - הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, ויבדלח"א הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א). **גם במקומות אחרים בהם אין פסק מפורש** נגד פאות ארוכות, **מומלץ מאד** להקפיד שאורך הפאות לא יעבור את קו הכתפיים, משום שפאות קצרות הן צנועות ועדינות יותר".

המסר ברור: מרן הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב זצוק"ל אינם "גדולי ישראל" אלא רק "גדולי ארץ ישראל", ולפיכך פסקיהם מחייבים רק את תושבי ארץ ישראל... [אך לא ברור מדוע לא נאמר שהם "גדולי ירושלים" ופסקיהם מחייבים רק את תושבי ירושלים...], ואף שלא מצאנו דעה חולקת, די בכך שרב המקום לא הוציא "פסק מפורש" נגד פאות ארוכות בכדי להפוך את ההימנעות מכך להמלצה בלבד...

[ולגופו של ענין, כאשר פתחנו את ספר מקורותינו 'לבושה של תורה' שם הביא את ה'קול קורא', נדהמנו לראות כי עשרה מתוך תשעה עשר הרבנים החתומים עליו - הם רבנים מחו"ל! וכפי שכתב שם בעצמו "ולאחר כמה שנים חתמו עליו גם כמה מגדולי ארצות הברית", ולא הצלחנו להבין איך יתכן לקרוא לזה "קול קורא החתום בידי גדולי ארץ ישראל"...].

מסר שלילי נוסף מונה במשפט **"אסור לאשה להתעלם מן הפסק ומדרגת הצניעות המקובלת במקומה"**, כלומר: אין די בפסק גדולי ישראל בכדי להמנע מחבישת פאות ארוכות, אלא האיסור מותנה בכך שנשות המקום מואילות בטובן לציית לגדולי ישראל בזה ואי לכך הדבר חורג מ"דרגת הצניעות המקובלת במקומה", אך אם נשות המקום לא ראו לנכון לציית לגדולי ישראל בזה וחבישת פאות ארוכות תואמת את דרגת ה"צניעות" (???) המקובלת במקומה, במקום כזה אין תוקף לפסק גדולי ישראל...

עמ' 54 :

"יש מקומות בחו"ל, לדוגמא, בהם **נוהגות הנשים להתאפר במידה ניכרת**, לעומת חוגים חרדיים בארץ ישראל ובהרבה קהילות בחו"ל, שם מתייחסים לשימוש באיפור במידה ניכרת כאל **דבר בלתי רצוי** הנחשב כגנדרנות מופרזת".

זה מה שתלמדנה בנותינו בכדי לחזק את צניעותן, שאיפור במידה ניכרת הוא ענין של "מנהג המקום", יש מקומות בחו"ל ששם כך הוא ה"מנהג", לא "פירצה" ח"ו אלא "מנהג" ... ויש מקומות ששם מתייחסים לכך לא כ"איסור" אלא רק כ"דבר בלתי רצוי"...

עמ' 314 :

"ישנם מקומות בהם **נוהגות הנשים לצאת לרחוב לבושות בחלוק** ("שמלת בית"), המשמש לעיתים קרובות כתחליף לבגדים רגילים. גם נשים שאינן יוצאות בחלוק לרחוב, לעיתים תפתחנה את הדלת בפני זרים, או שתזמנה אנשים פנימה, אל תוך ביתן, כשהן לבושות בחלוק בלבד. יש לציין מספר הערות בקשר לכך..."

אם עד היום ידענו שלכל הפחות ראוי (וי"א אסור) שלא לצאת לרחוב בחלוק, כיון שהוא בגד ביתי, [ובפרט בחלוקים של היום העשויים לרוב מבד נצמד, בעיה אליה לא התייחס כלל כשפירט את המכשולות העלולים להיות בחלוקים], בספר זה תלמדנה בנותינו שהכל ענין של "מנהג המקום". לא תהיה להן את הזכות לדעת שלכה"פ ישנה עדיפות להמנע מכך. ובמקומות אחרים הציג זאת כדבר כשר לחלוטין, ואף לא טרח לרמוז שיש מקומות שהנשים נמנעות מכך, וזה לשונו :

עמ' 384 : "דוגמא לכך מהווה אשה היוצאת מביתה לבית השכנים ואפילו חוצה את הכביש בעודה לבושה בחלוק לילה. בניגוד לאותן "שמלות בית", המכונות "חלוקים", אך למעשה הן נלבשות במשך היום כולו, בבית ואף מחוצה לו".

עמ' 315 : "מאחר שנשים רבות מעדיפות ללבוש חלוקים במזג אויר חם, בהיותם בגדים קלילים ונוחים, היה ראוי לבקש מן היצרנים לתפור חלוקים המתאימים ללבישה בבית ובחוץ".

עמ' 352 :

"פוסקים רבים סבורים שבדיוק כשם שאסור לגבר לברך אם בשדה ראייתו נמצאת אשה שאינה לבושה כראוי, באותה מידה אסור לו לברך בעומדו מול תמונה כזו... **אפשרות זו עלולה להתעורר בשעת ארוחת הבוקר, כאשר על השולחן נמצא עיתון ובו תמונה לא הגונה.** מלבד האיסור להתבונן בתמונות אלה, עליו לדאוג שהן תהיינה מחוץ לשדה ראייתו בשעת אמירת ברכה. האמת היא שעיתון המכיל תמונות כאלה **אין ראוי לעיין בו כלל ואף לא להכניסו הביתה**".

כפי הידוע לנו, עיתון המכיל תמונות שאינן צנועות הוא עיתון חילוני [אולי בחו"ל ישנם מקומות בהם "מנהג" הוא שגם בעיתונים דתיים מופיעות תמונות כאלו...], וא"כ מה פשר היחס הקריר לעיתונים אלו, כאילו הוא דבר מצוי ונורמלי שבשעת ארוחת הבוקר נמצא על השולחן עיתון ובו תמונה לא הגונה... ולהכניס עיתונים כאלו הביתה ואף לעיין בהם זה רק "אין ראוי"... [בעוד שגדולי ישראל כתבו ביטויים חריפים ביותר כנגד הכנסת עיתונים חילוניים הביתה, יעויין בדברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל ב'מכתבים ומאמרים' סוף חלק א-ב ובח"ה עמ' קמא ("חומר האיסור בקריאת עיתונים חילונים ידוע ומפורסם..."), ובדברי מרן הסטייפלר זצ"ל ב'קריינא דאגרתא' ח"א קיז ("איסור חמור הוא להכניס בבית יהודי, וכל שכן וקל וחומר שאיסור נורא ואיום הוא לקרוא בהם...").]

האם זהו הרושם שצריכות לקבל בנותינו, המתעתדות בעז"ה להקים בית של תורה?

עמ' 515 :

"נערות חייבות להסתפר אצל ספרית, היות שמצב שנערה מסתפרת אצל ספר נוגד את יסודי הצניעות. בנוסף לכך, בדרך כלל, תוך כדי עבודה מתפתחת שיחה ידידותית עם הספר, ואין זה נכון לשקוע בשיחה ידידותית מתמשכת עם גבר. לכן, **כל עוד יש בסביבה אשה המסוגלת לבצע את המלאכה, אין כל הצדקה ללכת לספר**".

ואם אין בסביבה אשה המסוגלת לבצע את המלאכה - יש **הצדקה** ללכת לספר... למרות שמצב זה נוגד את יסודי הצניעות, כי היא הרי חייבת להסתפר, זה ממש פיקוח נפש... ולשקוע... בשיחה ידידותית... מתמשכת... עם גבר - זה רק "אינו נכון"...

עמ' 379 :

"לבבות בצבע אדום לוחט, הרקומים או מודפסים על גבי סוודר או חולצת טריקו, הינם דוגמאות של פריצות..."

אם ידענו עד היום שחולצת טריקו היא פריצות חמורה, וכהוראת כל פוסקי הדור, בספר זה לומדות בנוטינו שחולצת טריקו היא כשרה ללבישה, אלא אם כן רקומים עליה לבבות בצבע אדום לוחט...

ואמנם בעמ' 373 מצאנו שכתב: **"לבישת חולצת טריקו (אפילו מתחת לגיקט או חולצה פתוחה חלקית) וסוודרים בצבעים עזים וצעקניים, עם ציורים גדולים ובולטים, דומה להתנהגות הנשים אליהן מתייחס ישעיה הנביא..."**, וייתכן שכוונתו בסוגריים אלו שאם היא אינה מתחת לגיקט או חולצה פתוחה חלקית היא אסורה אפילו אם היא אינה בצבעים עזים וצעקניים, אך משום מה בכל הספר לא מצא לנוכח לכתוב בפירוש איסור זה של לבישת חולצות טריקו ולייקרה, וכאן אף כתב נוסח המורה בבירור שחולצת טריקו הינה כשרה ללבישה...

[וגם מה שמתבאר מהסוגריים הנ"ל שחולצת טריקו מותרת מתחת חולצה פתוחה חלקית, זהו נגד הוראת פוסקי הדור שאסרו חולצות טריקו ולייקרה גם באופן זה].

עמ' 371 :

"בגדים בצבע אדום לוחט או צבעים בולטים אחרים... הראשונים הצביעו על הצבע האדום הלוחט כצבע מושך... צבע אדום לוחט היה ועודנו צבע המושך את העין".

והנה בראשונים מצינו שבגד בצבע אדום הוא פריצות, וכפי שהביא בעצמו את דברי הערוך המובא בגליון הגמרא ברכות כ. וז"ל: **"בגד אדום** כגון כרבלתא דתרנגולתא, שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו, שהוא פריצות ומביא לדבר עבירה", וא"כ מה הטעם ומה הפשר בתוספת זו **"אדום לוחט"**? וכי אדום שאינו "לוחט" מותר?

וכן בעמ' 369: **"יש מפרשים המסבירים כי הבגד היה בצבע אדום זוהר"**, וכוונתו לערוך הנ"ל, שהוא היחיד מהראשונים שמפרש שאותה 'כרבלתא' היתה מלבוש אדום, ובא זה והוסיף מדעתו שהיה זה צבע אדום "זוהר"... (עיין בהוספות שבסוף החוברת - הוספה א').

עמ' 375 :

"בציבור המקפיד על עדינות הלבוש, מקובל כי נשים ונערות אינן לובשות בגדי ג'ינס מכל סוג שהוא, למרות שמדובר בבד נוח לשימוש ועמיד בכביסות, משום הקשר הקיים בין שם הבד והופעתו הכללית לבין הסוג המגושם של בדי ג'ינס".

כלומר, רק הסוג המגושם של בדי ג'ינס הוא בעייתי, אך סתם בגדי ג'ינס מצד עצמם הם ראויים, והסיבה שיש כאלו שנמנעים מהם היא רק משום "הקשר הקיים בין שם הבד לבין הסוג המגושם של בדי ג'ינס"...

אין הנושא כאן אם מותר או אסור, השאלה היא האם זה מה שהיינו מצפים שתלמדנה בנותינו בשיעורי צניעות!?

עמ' 508 :

"תרגילי אקרובטיקה : יש בתי ספר בהם הבנות לומדות תרגילי התעמלות מסובכים וקשים, כגון גלגול באויר, גלגול הצידה, קפיצה מעל "חמור", דילוגים לגובה וכד'. התעמלות מאומצת מסוג זה מפתחת קואורדינציה טובה ומפעילה חלקים בגוף שאינם מופעלים בהתעמלות רגילה. אין לדחות פעילויות שכאלו, למרות שלצערנו לא ניתן ללבוש שמלה בעת ביצועם (כפי שיוסבר), בדיוק כפי שאין לדחות שחיה, למרות שהיא כוללת חסרונות אלו. בביצוע תרגילים אלו, יש ללבוש מכנסיים רחבות וחולצת טריקו גדולה, או חולצת פיג'מה ומכנסי פיג'מה רחבים".

לא נדון כאן מה מותר ומה אסור, רק נשים לב למושגים אותם לומדות בנותינו, בנות 'בית יעקב' בארצנו הקדושה, לחזק את ה"צניעות בלבוש ובהנהגה"...

עמ' 230 :

"יש לציין כי יתכן מצב בו פאה הנראית עדינה וצנועה על אשה אחת, תיראה בלתי צנועה ואפילו תעניק מראה של נערה לאשה אחרת. יש תסרוקות המתאימות לפנים רחבות, אך לא לפנים צרות, ולהיפך. הוא הדין לגבי אורך הפאה, אורך מסוים עשוי להיראות יפה ועדין על אחת אך לא על רעותה, וכן הלאה. לפיכך, חובה להיזהר שלא לרכוש פאה בסגנון מסוים רק משום שהיא מתאימה מאד לשכנה".

הבנתם? "התאמה אישית" היא תנאי בצניעות הפאה... התאמות התסרוקות למבנה הפנים היא חלק בלתי נפרד מה"צניעות בלבוש ובהנהגה"... כמה מצער שזקנותינו לא זכו ל"הידור מצוה" זה, שכן בימיהן תעשיית הפאות עדיין לא היתה מפותחת דיה בכדי לאפשר תסרוקות בהתאמה אישית² למען צניעות מושלמת... וה' הטוב יכפר בעדן...

עמ' 378 :

"יש בשוק גרביים עבים העשויים כותנה או אקרילן ואינם הדוקים לרגל. הגרביים אינם נאחזים ו"נוזלים", מה שיוצר מראה מוזנח, מרושל ואפילו דוחה. אין ללבוש פריט בלתי מתאים שכזה, לא בפני עצמו ואף לא על גבי גרביונים".

מבלי לדון מה מותר ומה אסור, הדבר ברור שהסוואת צורת הרגל יש בה תוספת צניעות, וכפי שנהגו בדורות עברו בכל תפוצות ישראל ללכת בבגדים ארוכים המכסים את כל הרגל, אך לדעת ספר זה על הגרביים להיות בדוקא הדוקים לרגל, שתיראה ותבלוט צורת הרגל, ואילו גרביים המטשטשות את צורת הרגל הן "פריט בלתי מתאים"...

עמ' 246 :

"חשוב להדגיש שכך גם אין לה למטפחת להיות בעלת מראה חד גוני ומדכדך. ראשית..., שנית, טעות היא ליצור רושם כאילו היהדות מגבילה, קודרת ועצובה, כאשר האמת היא שדרך היהדות היא דרך חיים מענגת ומלאת שמחת חיים".

אם ידענו עד היום שמטפחת שחורה פשוטה היא האופן היותר צנוע וראוי לכיסוי הראש, בספר זה תלמדנה בנותינו שעל המטפחת להיות צבעונית בדוקא, שכן מטפחת שחורה פשוטה יוצרת רושם כאילו היהדות מגבילה קודרת ועצובה...

ונוסיף ונשאל, האם היהדות אינה מגבילה? האם לא קיבלנו תרי"ג מצוות בהר סיני? האם היהדות המגבילה היא קודרת ועצובה או שדוקא היא זו המענגת ומלאת שמחת חיים?

[ולא נוכל שלא להיזכר בדברי הנביא מלאכי (ג יד) "אמרתי שוא עבוד אלוקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתנו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות"...]

² יעוין בספר 'הכל לאדון הכל' (עמ' 174) על המצב באמריקה לפני כשמונים שנה: "באותם ימים לא חבשו נשים צעירות פאה. לא זו בלבד, אלא שמעטות כיסו בכלל את ראשן לאחר הנישואין. פאות חבשו רק נשים מבוגרות יותר, והן נראו זהות כולן".

כמדומה שהחמור מכל היא ה"מצוה" החדשה שהמציא העוץ והדר לבושה', כמתבאר בציטוטים דלהלן. [היות ובקריאה שוטפת של הספר פעמים שאין שמים לב לחומרה שבדברים, כיון שהם מובלעים בתוך הסברים ארוכים או שמובאים בדרך אגב וכד', לכן - בניגוד לשאר הציטוטים המופיעים במאמר זה - המשפטים דלהלן הובאו בפני עצמם ללא הקטע השלם שבתוכו הם מופיעים]. לקרוא ולא להאמין :

עמ' 413 : "כך צריכה להיות גישתה של האשה, עליה להופיע בין אנשים במראה נאה ומלא חן"

עמ' 105 : "מותר לה להיראות נאה בצאתה מביתה, וכך עליה לנהוג, משום שהקב"ה העניק לנשים חן, כדי שתיראנה נחמדות תמיד"

עמ' 298 : "ראוי שנשים ובנות תקפדנה על הופעה נאה ונעימה"

עמ' 252 : "במקום לגלוש לקיצוניות זו או אחרת, עליה להקפיד על תסרוקת נעימה למראה, היוצרת רושם מכובד ואפילו נאה. בת ישראל שייכת הרי למשפחת המלוכה, והופעתה צריכה להעיד על כך"

עמ' 319 : "עיקר הגוף צריך להיות לבוש בצורה נאה ומלאת חן"

עמ' 319 : "טוב וראוי לשמלה שתהא פרחונית או מקושטת בכל צורה שהיא"

עמ' 106 : "במקום ציבורי, מחייבת הצניעות לבוש המקרין עדינות ונעימות"

עמ' 405 : "כבר הוסבר במקום אחר כי האשה והנערה צריכה להתלבש בבגדים נאים ולהתקשט בתכשיטים מתאימים, כדי להקרין תדמית נאה ומלאת חן יהודי"

עמ' 9 : "נשים צריכות להתלבש בצורה נעימה ובטוב טעם... ההלכה מכירה בהחלט בצורך הקיים אצל נשים להתלבש בצורה נעימה ובטוב טעם, ואף מעודדת אותן לכך" [היכן בדיוק מעודדת ההלכה את האשה להתלבש בצורה נעימה ובטוב טעם ברשות הרבים?]

עמ' 226 : "כיון שכיסוי הראש ממלא תפקיד כה חשוב, מתאים שסגנונו ישקף את עדינותה הפנימית ורגישויותיה של בת ישראל. לפיכך, עליו להיות פריט לבוש המוסיף חן ואצילות למעמדה המלכותי של האשה היהודיה"

עמ' 399 : "הבה נדאג שפנינו יקרנו עדינות, מידות מתוקנות ושמחת חיים, **להנאת הזולת**" (שורמו שמים!!!)

עמ' 226 : "**אשה נשואה** היא "אשת איש", ועובדה זו מצדיקה את הדרישה שחלק מיופיה יישמר מעיני הציבור. לפיכך, על אף שעליה **להתלבש בצורה נעימה ונאה, באופן המשקף את שמחתה ואצילותה**..." [לעיני הציבור!]

עמ' 395 : "מחוץ לבית, יש להשתמש בבושם בצורה זהירה ומועטה בלבד. על נשים ונערות **להשתמש בריחות עדינים בלבד, היוצרים השפעה נעימה על הסביבה הקרובה ביותר**"

עמ' 413 : "כאשר אשה יהודיה משתמשת בתכשירי איפור כדי לשפר את הופעתה, **מטרתה צריכה להיות הוספת חן הנותן ביטוי לאישיותה האמיתית**"

עמ' 403 : "אשה עשויה להזדקק לאיפור כדי לשפר את הופעתה בפני בעלה... **יותר מכך, אשת חיל מפיצה סביבה שמחה, ולשם כך יש צורך במראה פנים בריאות ושמחות. צורך זה עלול לעיתים להצדיק שימוש במעט איפור, במקומו הראוי**" [כלומר, גם שלא בפני בעלה, על אשת חיל לדאוג שמראה פניה יפיץ סביבה שמחה...]

עמ' 406 : "**השימוש הנכון באיפור** משפר את הופעת האשה ויוצר תדמית בריאה, מאושרת ונעימה לעין..."

שימו לב - - - הפסוק בתהילים אומר : "ויתאו המלך יפוך כי הוא אדניך והשתחוי לו." מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, יאהב את יופיך, בידעו כי את נתינה נאמנה לו, החפצה ביופי ברוח הנכונה, מתוך שאיפות טהורות. את דואגת ליופיך במידה מבוקרת ומאוזנת, מתוך רצון להנעים לסביבתך..."

[והמציא בזה פירוש חדשני בפסוק, ובכל המפרשים לא מצאנו כלל מי שפירש הפסוק על יופי חיצוני, ועל אחת כמה וכמה שאין להעלות על הדעת פירוש זר שכזה, שיאהב המלך את התייפותך ברשות הרבים "מתוך שאיפות טהורות"..." "מתוך רצון להנעים לסביבתך"...]

ואכן בעמ' 427 מביא המחבר מכתב שכתבה לו אחת הקוראות : "התעודדתי מן הרעיון האומר שעל האשה להקפיד על הופעה נאה..."

ובל נשכח שלא מדובר כאן על הופעתה בתוך ביתה אלא על הופעתה ברשות הרבים, ו"להקריין תדמית נאה" "מאוסרת ונעימה לעין" "להנאת הזולת" "מתוך רצון להנעים לסביבתך" אין הכוונה כלפי נשים דוקא, שהרי גם בגייטסהד אין עדיין רחובות נפרדים לגברים ולנשים... ובעמ' 413 לא התבייש המחבר לכתוב זאת בפירוש: **"עליה להופיע בין אנשים במראה נאה ומלא חן"**... כמובא לעיל.

וכעת הגיעה לידינו החוברת "עוז והדר לבושה - תודה!", בה פורסמו [כפרסומת לספר] מכתבי תודה ועידוד שקיבל המחבר מקוראות, ומצאנו בה משפט מחריד, שאינו מותר עוד מקום לספיקות בכוונת הדברים. וכך כותבת אחת הקוראות (עמ' 6):

"אבל החשוב מכל, החדרת בקוראות גאווה יהודית. אני מרגישה זכות וכבוד על הדברים שאינני יכולה לעשות. אני מודעת לכתר בת מלך המעטר את ראשי, ולאחריות הבאה אתו. כיום אני לוקחת בחשבון ונוהרת מאד להיראות במיטבי ולגרום הנאה לכל מי שפוגש אותי, בפרט לבעלי".

[כן, כן, לא טעיתם, קראתם נכון... ראה צילום בתחילת החוברת].

כל מילה מזעזעת, וכל מילה נוספת מיותרת. [ומי שאינו מבין ואינו רואה כל בעיה בדברים אלו - אינו מבין צניעות מה היא, וחוברת זו אינה מיועדת לו ולשכמותו].³

את ה"מקור" והביאור ל"מצוה" הנ"ל מצאנו בעמ' 380 :

"יש נשים המתלבשות בבגדים קודרים וחדגוניים, וכמעט שאינן מקדישות מחשבה להופעתן. ביניהן יש אפילו כאלה, הנוהגות כך מתוך רגש מוטעה של צניעות וענווה. לדוגמא, לא איכפת להן כיצד נראית הפאה שעל ראשן, והן יוצאות מביתן חבושות פאה לא מסורקת ומוזנחת. בנוסף לכך, הן לובשות שמלות חסרות צורה וצבע, משוללות כל חן. סגנון לבוש כזה גורם תחושת אי נוחות לרוב הנשים, היודעות להעריך טעם טוב ולבוש אסתטי, ולכל הפחות מצפות מאשה שתקפיד על הופעה נאה ונעימה. התלבשות בבגדים קודרים ועלובים אינה מעשה מצער ובלתי חברותי בלבד, בנוסף לכך יש כמה סיבות חיוביות ביותר מדוע נשים ובנות צריכות להקפיד תמיד על הופעה נאה ולבוש נעים לעין".

ומנה בזה שלש סיבות :

³ ויעויין להלן בסוף הערה 10.

סיבה א': "על האשה למצוא חן בעיני בעלה".

סיבה ב': "לבוש חניני מטפח שלום בית".

ולא זכינו להבין, מה נוגעות סיבות אלו להופעתה ברשות הרבים בפני זרים כאשר בעלה שקוד על תלמודו בבית המדרש? כיצד ייתכן שסיבות אלו מהוות ביקורת דוקא על נשים ה"יוצאות מביתן חבושות פאה לא מסורקת"?

סיבה ג':

"מלבד הסיבות (!...) שניתנו נגד לבוש עלוב וקודר, הרי שלבוש בסגנון זה פועל נגד הצניעות - הוא מרתיע נשים אחרות מעצם המושג צניעות. נשים הזקוקות לעידוד בעניין הצניעות, רואות בסגנון לבוש עלוב וקודר אישור לדבריו של היצר האומר להן מזה זמן רב - "לבוש צנוע פירושו לבוש קודר ועצוב, ומראה המזכיר שפחה עלובה". מחובתנו לעמוד על המשמר, שלא להצדיק את טענותיו הכוזבות של היצר הרע, ואף לא לספק לו תחמושת או הוכחות. לעומת זאת, אשה המתלבשת בחן ובטוב טעם, בעצם הופעתה היא פורקת מעל היצר הרע את נשקו, ומוכיחה שהוא אינו צודק בעליל. היא, ונשים אחרות המתלבשות כמותה, זוכות להפיץ צניעות בכלל ישראל ולחזקה".

רעיון כה נפלא, חבל שייאמר רק בנושא הצניעות. מן הראוי להעתיקו גם לנושאים אחרים, כמו למשל - לימוד התורה. בחור שלגודל התמדתו מתרחק מהנאות גשמיות מיותרות - פועל נגד לימוד התורה. הוא מרתיע בחורים אחרים מעצם המושג התמדת התורה. בחורים הזקוקים לעידוד בלימוד התורה, רואים בסגנון חיים זה אישור לדבריו של היצר הרע האומר להם מזה זמן רב - "התמדה בלימוד התורה פירושה חיים קודרים ועצובים, משוללי כל הנאה גשמית". מחובתנו לעמוד על המשמר, שלא להצדיק את טענותיו הכוזבות של היצר הרע, ואף לא לספק לו תחמושת או הוכחות. לעומת זאת, בחור המקפיד ללכת לפעמים לקנות פיצה או גלידה, ולצאת מידי פעם לטיולים הרפתקניים, בעצם הנהגתו זו הוא פורק מעל היצר הרע את נשקו, ומוכיח שהוא אינו צודק בעליל. הוא, ובחורים אחרים המתנהגים כמותו, זוכים להפיץ תורה בכלל ישראל ולחזקה...⁴

⁴ דוגמא נוספת - כשרות המאכלים. אדם קדוש שבהתאם לדרגתו מחמיר מאד בעניני כשרות, אינו אוכל בשר ועופות שאינם משחיטה פרטית, אינו אוכל כלל באולמות, שותה רק מים, מעשר בעצמו כל דבר וכו' - פועל נגד שמירת הכשרות. הוא מרתיע אנשים אחרים מעצם המושג כשרות. אנשים הזקוקים לעידוד בענין שמירת הכשרות רואים בהנהגתו אלו אישור לדבריו של היצר הרע האומר להם מזה זמן רב - "שמירת כשרות פירושה חיים מוגבלים וסגפניים, כמעט ללא אפשרות אכילה". מחובתנו לעמוד על המשמר שלא להצדיק את טענותיו הכוזבות של היצר הרע, ואף לא לספק לו תחמושת או הוכחות. לעומת זאת, אדם המקפיד לאכול באולמות ומלונות, לסמוך על כל הכשר

ולסיום הענין, נצטט קטעים מתוך תיאור הצנועה האידיאלית להשקפת המחבר, בעמ' 332 :

"הצניעות היא תחום בו האשה או הנערה מתלבשת, מכסה או מקשטת כל חלק מגופה, בהתאם לדרישות הלכות הצניעות... משקפיה ועגיליה מלאי חן ועדינות, ומוסיפים לחן המאיר את הופעתה הצנועה. פתח צוואר שמלתה מושלם, ומעוטר בשרשרת חנינית, המוסיפה יופי לדמותה הנעימה... השמלה צבעונית, נחמדה ונעימה לעין... הצמיד, השעון והטבעות בהם היא מתקשטת הם תכשיטים איכותיים, המוסיפים להופעתה הייחודית..."

עוז והדר ל-בושה, ואיך נשחק ליום אחרון...

עמ' 377 :

"מעניין לציין כי לעיתים אפילו בקרב אומות העולם לא מרשים לנשים צעירות להתלבש בלבוש מרושל. לדוגמא, בחברות תעופה יוקרתיות רבות, לבושות הדיילות בסגנון מכובד ביותר. והוא הדין לגבי זבניות בחנויות יוקרתיות. שערן קצר או אסוף, בדרך כלל פתח הצוואר של בגדיהן קרוב להיות "כשר", הן אינן לובשות חצאיות ג'ינס, אינן עונדות עגילים ארוכים וכדו'. אותן חברות תעופה וחנויות יוקרתיות מעונינות להקרין תדמית מכובדת ביותר, באמצעות אותן צעירות המייצגות אותן. ידוע להן כי לבוש מרושל הוא זול ובלתי מכובד, ואינו עולה בקנה אחד עם התדמית שהם מעונינים בה. בנותינו הן בנות מלכים, תמיד. הן "דיילות" לא רק במשך חמש שעות של טיסה, בהיוותן חשופות לעיני הציבור, אלא במשך עשרים וארבע שעות ביממה, יום-יום".

הנה להן לבנותינו, החפצות להתחזק ב"צניעות בלבוש ובהנהגה", מודל נפלא לחיקוי, ה"דיילות" בחברות תעופה יוקרתיות...

ברמה סבירה, ולא להחמיר יתר על המידה, בעצם הנהגתו זו הוא פורק מעל היצר הרע את נשקו, ומוכיח שהוא אינו צודק בעליל. הוא, ואנשים אחרים המתנהגים כמותו, זוכים להפיץ כשרות בכלל ישראל ולחזקה...

דוגמא נוספת - שמירת שבת. אדם המחמיר מאד בהלכות שבת, אינו משתמש בחשמל כלל, אינו פותח את דלת המקרר, אינו מטלטל כלל אפילו בתוך העירוב ובשינוי וכד' - פועל נגד שמירת השבת. הוא מרתיע אנשים אחרים מעצם המושג שמירת שבת. אחים תועים הזקוקים לעידוד בשמירת שבת, רואים בחומרות אלו אישור לדברי היצר הרע האומר להם מזה זמן רב - "שמירת שבת פירושה יום מגביל ביותר, המזכיר ישיבה בבית הסוהר". מחובותינו לעמוד על המשמר שלא להצדיק את טעותיו הכוזבות של היצר הרע, ואף לא לספק לו תחמושת או הוכחות. לעומת זאת, אדם המקפיד להקל בהלכות שבת ככל האפשר, ולא להחמיר בדברים שאין בהם חיוב, בעצם הנהגתו זו הוא פורק מעל היצר הרע את נשקו, ומוכיח שהוא אינו צודק בעליל. הוא, ואנשים אחרים המתנהגים כמותו, זוכים להפיץ שמירת שבת בכלל ישראל ולחזקה...

האם התרבות המערבית הקלוקלת היא זו שתלמד את בנותינו מהו לבוש "מכובד"?! האם מה שנחשב אצלם ל"מכובד" יכול להוות דוגמא ל"כבודה בת מלך פנימה"?!

מי שידוע מה זה "דיילות" ומהי מטרת תפקידן ולבושן ה"מכובד", מבין כי אכן מצא מין את מינו, ולפי מושגי ה"צניעות" של ספר זה אכן ה"דיילות" הן דוגמא מוצלחת לתפקידה של בת ישראל, "להופיע בין אנשים במראה נאה ומלא חן", "להקפיד על הופעה נאה ונעימה לעין" "להנאת הזולת", "להפיץ סביבה שמחה" ו"להנעים לסביבתה"...

עמ' 319 :

"שמלה נאה מסווה את הגוף עצמו, במקום להציגו לראווה, כי תשומת הלב מתמקדת בחן הבגד עצמו, ולא ביופי הלובשת. כאשר אבימלך שחרר את שרה מארמונו, לאחר שטעה בחושו כי היא פנויה לנישואין, הוא נתן לה "כסות עינים". המדרש מסביר כי מדובר היה בבגד יפה. מדוע נתן אבימלך לשרה בגד שכזה? אמר רבי יוחנן עשה לה כסות שיהיו מביטים בה (בכסות) ולא בנויה (ביופייה של שרה). מאמר חז"ל זה מעביר מסר חשוב ביותר. שמלה יפה מסיטה את תשומת הלב מהגוף עצמו. לפיכך, טוב וראוי לשמלה שתהא פרחונית ומקושטת בכל צורה שהיא, בתנאי שהיא לא בולטת במיוחד ביופיה ואינה מושכת תשומת לב מופרזת".

דברים זרים אלו מנוגדים למקובל לנו מדורי דורות, שכל שהבגד פשוט יותר כך הוא צנוע יותר, ותמיד נהגו הצנועות להתלבש בבגדים פשוטים, ולא נשמעו מעולם דברים חדשניים אלו, ששמלה יפה, פרחונית ומקושטת, יש בה תוספת והידור בצניעות משום ש"שמלה יפה מסיטה את תשומת הלב מהגוף עצמו". וגם אם יתכן לדון האם מותר מן הדין להתלבש בשמלה פרחונית ומקושטת או לא, אך ספר זה הופך את הקערה על פיה ומלמד את בנותינו בשם חז"ל "מסר חשוב ביותר", שטוב וראוי לשמלה שתהא **דוקא** פרחונית ומקושטת ושיש בזה כביכול תוספת צניעות...

גם מצד עצמם מוכחים הדברים מן המציאות, והחוש יעיד בבירור שבגד יפה עלול להכשיל יותר מאשר בגד פשוט, וכן בדברי רבותינו מבואר שני הבגדים עלול לגרום למכשול, כמבואר בגמ' ע"ז כ: דאסור להסתכל בבגדי צבע של אשה [ולאו דוקא בגדי צבעונים אלא הכוונה לבגדים נאים, כמבואר בחינוך מצוה קפח וז"ל: "ואפי' להסתכל בבגדי צבע של אשה, כלומר בבגדים נאים שדרכן לעשותן בגדים צבעונים", וכ"כ באום אני חומה עמ' נו, וכן בס' הסתכלות בהלכה פ"ה ס"ג עיי"ש, ועי' ג"כ בלשון המאירי שם: "בגדי צבעונים שמייפין את האשה בלבישתם"], ופירש"י "שזכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמייפין אותה ומהרהר אחריה", ושם בד"ה בעתיקי "שלבשתן וכבר ראה אותה מלובשת בהן וכשחזור ורואה אותן נזכר ביופיה, ודוקא בגדי צבעונים **לפי שהאשה נאה בהן** ולא שכיחי אבל שאר בגדים דשכיחי

ואינן לנוי לא מסיק אדעתיה להרהר", ועי' גם באבן עזרא על הפסוק "והסירה את שמלת שביה מעליה" שפירש "שמא בעבור יופי מלבושה חשק בה", ובילקוט שמעוני בראשית מד במעשה דשמחזאי ועזאל "עזאל לא חזר בתשובה ועדיין הוא עומד בקלקולו להסית בני אדם לדבר עבירה בבגדי צבעונין של נשים", ועוד רבים, והוא פשוט וא"צ להאריך.

ומה שהביא מהמדרש, הנה ראשית יש להבהיר שגם אם לא היה לזה יישוב - לא ניתן לחדש הנהגה למעשה על פי דברי מדרש, נגד הנהגות הצניעות המקובלות לנו מדורות הקודמים ונגד המציאות והמוחש, בעוד שלמוד זה לא שמענו בלתי היום, ולא מצאנו לאף אחד מרבותינו הקדמונים שירה כן למעשה על פי מדרש זה. [ובפרט שזהו נגד המבואר בגמרא ובקדמונים וכו"ל]. אמנם לגופו של ענין, אין ללמוד כלל מדברי המדרש, כמבואר בהרחבה בהערה⁵.

⁵ הנה יעויין ביפה תואר' [השלם] שפירש בזה"ל: "ויתכן שלהיות היופי נראה למביני מדע בהיות האשה בלי בבושים ותכשיטים, כי המקושטות בלבושים אין שבחה כ"כ ביופיה כי בעדי כליה מראים יופי יותר ממה שיש לה... ושרה להפלות יופיה היתה משוכחת בכל צד, לכן אמר שיעשה לה כסות נאה מאד שאז לא ייראה כ"כ אמיתות יופיה כי **יאמרו המלבוש גורם**". וכן פירש בעי' יוסף' וז"ל: "פי' עשה לה כסות חשוב מן האלף כסף, שיהיו הכל מביטים בכסות החשובה ולא בנוייה, **כי יאמרו שהלבוש גורם היופי**". וכן ביאר בפירוש 'נור הקודש' (יעסנץ תע"ט) וז"ל: "ורבי יוחנן מפרש דה"ק עשה לה כסות חשוב מן האלף כסף שיהיו הכל מביטים בכסות החשוב ולא בנוייה כי אז לא ירגישו בעצם הוד יופיה **כי יאמרו שהלבוש גורם היופי**". והיינו דשרה היתה מד' נשים יפיות שהיו בעולם כמבואר בגמרא במגילה טו., והיו "הכל סכין ביופיה" כמבואר שם יד., והסיבה שנלקחה לפרעה ולאבימלך היא מחמת שהיתה מיוחדת ביופיה הרבה יותר משאר נשים, וכדי להמעיט את הסיכויים שיקרה שוב כזה דבר שאחרים יחפצו לקחתה [וכדפירש ב'מתנות כהונה' שם "כדי שלא תבוא עוד לידי תקלה"], עשה לה כסות נאה ביותר, ובזה יגרום שלא יהיה לאנשים ענין מיוחד לקחתה כי יסברו שהמראה היפה נגרם מחמת הכסות אך מצד עצמה אין בה יופי מיוחד יותר משאר נשים. וא"כ מובן שכ"ז לענין חשש לקיחה, שבזה ישנו משקל מכריע לידיעה שהיא מיוחדת ביופיה יותר משאר נשים, אבל לענין החשש שתמשוך עיני האנשים ויכשלו בה בהסתכלות והרהורים רעים - פשוט שכל שמוסיפה יופי מוסיפה בחשש זה. [ובפרט דהיצה"ר הוא דמיון, ויש לדייק בלשון היפה תואר' שם "למביני מדע" ואין ללמוד מזה להיום שהדמיון שולט וד"ל]. וכמו"כ כ"ז דוקא בשרה להפלות יופיה, אבל בסתם נשים אדרבה, מבואר שבגדים יפים מייפים את האשה הרבה יותר ממה שהיא באמת.

ולא מצאנו מי שפירש להדיא כה"עזו והדר לבושה" ש"שמלה יפה מסיטה את תשומת הלב מהגוף עצמו", אף שכן היא ההבנה השטחית בלשון המדרש. וגם אם נפרש כן, עדיין אי אפשר ללמוד מזה לדידן, מכמה סיבות: א. דגם לפ"ז ייתכן שהוא דוקא בשרה לרוב יופיה שאין מה להוסיף על יופיה וכסות נאה רק תוכל להמעיט את הנוק, ואין ללמוד מזה לסתם נשים. ב. שזו היתה סברת אבימלך, ומנין שאברהם ושרה קיבלו את דבריו? ג. א"א לדעת על איזו כסות מדובר, שהרי ידוע שגם הבגדים הנחשבים היום לכשרים אינם דומים כלל לבגדי הדורות הקודמים שהיו רחבים הרבה יותר והיו מצניעים את צורת הגוף לגמרי הרבה יותר מאשר כיום, [עי' רש"י שבת יב. דבגדי נשים רחבים הרבה, וגם של הזקנות שצרים במקצת הם רחבים כשל אנשים מעוגנים, ועי' ריטב"א שבת נז. דדרך נשים לצאת "בכמה בגדים רחבים"], וייתכן שאף שרוולים לא היו להם בבגד העליון אלא היה עוטף את הכל וכד', [וכעין גלימא, עי' שבת עז: "שנעשה כגלס" ופירש"י "שאין לו חיתוך איברים", ועי' בערוה"ש וא"ח סי' שג דבימיהם הנשים יצאו "עטופות **בסדיניהן**"], ואפשר שכסות כזו כשהיא נאה ההסתכלות בה היא הבטה בנוי הכסות ולא בנוי האשה, אבל איך אפשר ללמוד מזה לבגדים שלנו המותאמים הרבה יותר לצורת הגוף? ואם היה מדובר בתוספת ראייה לדבר שכבר מצאנו ומקובל לנו מאמותנו עוד היה אפשר להבין, אבל להמציא דבר חדש נגד המקובל לנו עד היום ונגד המציאות והמוחש על סמך ראייה ברמה כזו, [ואפילו על סמך ראייה טובה, וכמו שנתבאר בפנים] - זהו דבר שלא מתקבל על הדעת.

ומלבד זאת, הנה ב'מתנות כהונה' שם ביאר בזה"ל: "כסות יפה מצוייר שיהיו כל עינים מביטים בו", וכן בפירוש המיוחס לרש"י גרס "כסות שהיא עושה עיניים, שהכל מביטין בה", ומבואר מזה שמדובר היה בבגד המושך את העין, שהיה בולט במיוחד ביופיו ומושך תשומת לב מופרזת, ואם כן אם באנו ללמוד מדברי המדרש הנהגה למעשה יש ללמוד שגם בגד כזה הוא "טוב וראוי", ואילו ספר זה התנה את ה"מצוה" של שמלה יפה "בתנאי שהיא לא בולטת במיוחד ביופיה ואינה מושכת תשומת לב מופרזת", ודבריו נסתרים מיניה וביה.

ונהנה באותו מדרש שהביא נאמר גם "כסות עינים - כסות שהיא עשויה עינים עינים", ופירש ה"יפה תואר" "פירוש מעשה אורג המלא נקבים ותולים על הפנים והיא רואה את הכל ואין איש יוכל לראותה", וכן פירשו ה"עץ יוסף" ועוד, וא"כ מדוע לא למד גם מכאן הנהגה למעשה, שטוב וראוי לפנינו שיהיו מכוסות בכדי שלא יוכלו לראותה? מדוע לשנות את המקובל כיום אין ללמוד מדברי המדרש ורק לשנות את המקובל מדורות קודמים פתאום מוצאים את דברי המדרש?]

עמ' 319 :

"בתקופת חז"ל לבשו הנשים בגדי צבעונים כדי להיראות יפות"

הנה לא ציין מנין לו זאת, ואף שמצינו שנשים מתקשטות בבגדי צבעונים אך מנין שהיה זה גם ברשות הרבים? ועי' ברש"י במסכת ע"ז כ': דבגדי צבעונים לא שכיחי, הרי שלא היה מצוי לאחרים לראות אשה לבושה בבגדי צבעונים. (עיין בהוספות שבסוף החוברת - הוספה ב'). ולא באנו לדון כאן אם מותר או אסור, רק קבלנו על הקביעה ההיסטורית שהמציא ללא שום מקור, בכדי לרתום גם את נשות חז"ל לרעיונות העוועים הללו ולמושגי "הצניעות המתקדמת"...

עמ' 374 :

"בארצות המזרח התלבשו נשים יהודיות חרדיות בלבוש ססגוני יותר מאשר רעותיהן בנות המערב. בדומה לכך, הן ענדו תכשיטים בכמות רבה יותר מאחרות."

כל זקנה מארצות המזרח תוכל להעיד שאלו הם דברי הבלי! שכן דוקא בארצות המזרח היו הנשים הולכות בצניעות מופלגת, וגם אם בבית היו מתלבשות בלבוש ססגוני ומתקשטות בתכשיטים בכמות רבה - ביציאתן לרחוב היו מתכסות בסדינים וברדידים שכיסו את בגדיהן הצבעוניים ותכשיטיהן!⁶

⁶ וראה מה שכתב בשו"ת 'הסבא קדישא' [למהרש"א אלפנדי צ"ל] ח"א סי' לב כ': "גם זכורני בימי חורפי כמה שנים ששום אשה מנשי ישראל לא היתה יוצאת כלל לרשות הרבים, ואף בעת הדחק לילך אצל חברתה היתה מתכסית בלבוש בגד שחור כל גופה מראשה ועד רגליה...". וכ"כ בשו"ת 'פני יצחק' [לרבי יצחק אבולעפאי צ"ל] ח"ו סי' ו' על המנהג בעירו: "וכשהן הולכים מחצר לחצר אחרת דרך רה"ר או לשווקים הם מתכסים מכף רגלם ועד קדקדן ועד

עמ' 319 :

"יש לציין כי בתקופת חז"ל לבשו נשות ישראל שמלות שהגיעו כמעט עד כפות רגליהן, באופן שלא היה ניתן להבחין כלל ברגליים. ראה תשובת הרדב"ז (ב:תשע) הכותב כי כך נהגו נשים להתלבש, וכך אף ברור מתוך הגמרא במסכת שבת (צח ע"ב)".

וז"ל הגמרא שם: "תנא דבי רבי ישמעאל, למה משכן דומה, לאשה שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה", ומבואר שהלבוש היה ארוך אף יותר מכפות רגליה, וכיצד זה קיצר גם את בגדי הנשים שבזמן חז"ל לומר שהיו רק "כמעט עד כפות רגליה"?

עמ' 230 :

"ויואמר ה' יען כי גבהו בנות ציון וכו' הלוח וטפוף תלכנה (ישעיה ג:טז). מסביר רש"י: הלוח וטפוף: היו קושרות פאות נכריות... עם קליעותיהן שיראו גסות וטפופות. כך נהגו הבנות, במטרה להציג ולהפגין את יופיין, הגם שלמען הופעה נאה ונעימה, היה די בסירוק ועיצוב שערן הטבעי".

המסר המסתתר: הנהגה זו לא היה בה חיסרון מצד עצמה, אלא רק משום שהיא היתה מיותרת ולא נצרכה למען "הופעה נאה ונעימה", אבל אם תחליט בת מסוימת שהיא נזקקת לזה למען "הופעה נאה ונעימה" הרי שהדבר מותר לה...

ובהמשך שם כתב :

בכלל ברדיד גדול הנקרא צעיף ואין פושטין אותו בדרך כלל, ולא נראה מהן בחוש הראות אלא פניהן לבד, ויש מהן הרבה נשים צנועות יותר שמכסין גם פניהם במסוה". ובספר 'סערת תימן' [לרבי עמרם קורח] עמ' קיז תיאר את המנהג בתימן: "הנשים נוהגות צניעות גדולה בכל הליכותיהם, וביותר נשי אנשי המדינות, מלבושיהם מתוקנים וארוכים מכסים כל גופם, וכולם צבועים שחורים... כשיוצאה מרחוב לרחוב, אפילו בתוך השכונה, לובשת רדיד ארוך ורחב ומכסה בו הרדיד הקטן אשר על ראשה וכל בגדיה שעליה, ובקצותיו כורכת על ידה, ומכסה את פניה בסדין ארוג מחוטי משי דקים קורין לו מג'מוק, כדי שתהא רואה ואין נראה מגופה אפילו כחוט השערה, ואינה פושטת רדיד זה אלא אחר שתחזור ותגיע לביתה". ובספר 'אגרות ארץ ישראל' עמ' 172 מובאת אגרת משנת ר"פ שכתב הר"ר ישראל שעלה מאיטליה לירושלים ומתאר לידידו שבאיטליה את מנהגי הצניעות שבארץ ישראל [שתושביה היו אז מארצות המזרח ולא מהמערב], וזה לשונו: "הנשים הולכות בצניעות גדולה, כל המלבושים עד צוארם, ואינם מגלים אפי' אצבע מבשר, וכשיוצאות לחוץ הן מעוטפות כולן בסדין לבן, ובגד שחור על פניה... ומכסות כל גופן, אפי' אם היתה נראה אצבע קטנה היה גנאי גדול להן, ומלעגים על מלבושי הנשים שלנו והדין עמהם". [ניתן ג"כ לראות תמונות המעידות על כך בספר הנפלא 'עולמות של טוהר'].

"תוכחתו של ישעיה הנביא מכוונת לנערות שהגדילו את נפש שערן באופן מלאכותי... על אחת כמה וכמה אין ראוי שאשה נשואה, ממנה מצפה הקב"ה לתוספת צניעות תסתובב עם כיסוי ראש מנופח, המושך את העין".

והנה לא זו בלבד שהתעלם מדברי רש"י בשבת סב: שכתב: "ונשואות היו לפיכך מספר בגנותן", אלא עוד פירש בדיוק להיפך, שתוכחתו של ישעיה הנביא היתה מכוונת לנערות, ואשה נשואה יכולה רק ללמוד מזה קל וחומר... ולא הצלחנו להבין מה ראה על ככה, לפרש בהיפך מדברי רש"י, ללא שום מקור אחר. ואולי משום שכלפי אשה נשואה לא היה יכול להוסיף את התוספת הנ"ל "הגם שלמען הופעה נאה ונעימה היה די בסירוק ועיצוב שערן הטבעי"...

עמ' 329 :

"יש דגמי נעליים שאינם מתאימים כלל, כדוגמת אלו בעלות העקב הגבוה במיוחד. אם ברור לכל המתבונן מן הצד, שהליכה בנעליים כאלה אינה נוחה, כל העושה כך מכריזה על נכונותה להקריב נוחות בסיסית למען מראה גבוה יותר ותוספת יופי להופעתה. זהו מרדף אחר היופי, שאינו הולם אדם איכותי ובעל ערכים כבת ישראל".

המסר המסתתר: החיסרון בנעליים בעלות עקב גבוה במיוחד הינו משום שההליכה בהן אינה נוחה, וא"כ ההולכת בהן מקריבה נוחות בסיסית למען מראה גבוה ותוספת יופי להופעתה, וזהו מרדף אחר היופי, אבל מי שתמצא נעליים בעלות עקב גבוה במיוחד שהן גם נוחות להליכה ואין צורך להקריב נוחות בסיסית בכדי ללכת בהן, אין בהן כל פסול, על אף שהן בעלות עקב גבוה במיוחד, שהרי הן אינן מהוות "מרדף אחר היופי"... [ואדרבה, יתכן שאף רצוי ללכת בהן שהרי ראוי לבת ישראל להוסיף יופי להופעתה בכדי להנעים לסביבתה... כמו שנאמר "ויתאו המלך יופיך"...], וייתכן שאפילו אם באמת הן אינן נוחות, אך אם הן עשויות באופן שחוסר הנוחות אינה ברורה לכל המתבונן מן הצד, וא"כ אין כאן "הכרזה" על נכונותה להקריב נוחות בסיסית למען מראה גבוה, הדבר אינו כל כך חמור ויש מקום להקל...

אם כותבים על עצם חוסר הצניעות⁷ שישנו ב"עקב גבוה במיוחד", לאחר מכן אכן יש מקום להוסיף גם הוספות אלו, שהדבר חמור יותר כאשר מקריבים למענו נוחות בסיסית, ובפרט אם

⁷ יש להבהיר, מה שיכול כל רגיש להרגיש, שחוסר הצניעות שבעקבים גבוהים אינו "מראה גבוה" ו"תוספת יופי" אלא הרבה מעבר לכך. עצם תנוחת הגוף כשהוא מתוח על עקבים גבוהים מבטאת שחצנות ופריצות (ליתר פירוט והרחבה ראה בחוברת "מחר יהיה מאוחר" מהדורת תשע"ב בסופה), והוא דבר שמקורו בעולם הפריצות השפל ביותר.

הדבר ניכר, אך כאן לא נכתבה אף מילה על עצם חוסר הצניעות שבכך, וכל הנושא מתחיל ונגמר בחוסר הנוחות....

וכן בהמשך דבריו:

"אחד מדגמי הנעליים הדוחים ביותר שהופיעו שוב לאחרונה, הם הנעליים בעלות סוליות עבות במיוחד. סוג זה של נעליים היה קיים עוד בימי ישעיה הנביא. הוא כותב אודות בנות ישראל בזמנו: "הלוך וטפוף תלכנה". המדרש מסביר: "כשהיתה אחת מהן קצרה היתה לובשת קרקוסין עבים כדי שתראה ארוכה". ישעיה הנביא התייחס למנעלים אלו כאל שיא כיעור מרדף היופי, שהרי פירוש הדבר שבנות ציון התאמצו בכל כוחן להיראות יפות או גבוהות. הן היו מוכנות אפילו לנעול **נעליים כבדות** (כפי שהיו הנעליים באותם ימים) ומגושמות, העיקר להבטיח שאמנם "השיגו" את חברותיהן הגבוהות יותר".

ושוב, גם לדברי ישעיה הנביא דחף - ללא שום מקור - את ענין חוסר הנוחות, ופירש שהחיסרון היה במה שבנות ציון התאמצו ללבוש "קרקוסין עבים" למרות שהם היו נעליים כבדות ומגושמות, כלומר - שאילו לא היו הקרקוסין "כבדות ומגושמות" לא היה מוכיחם הנביא על כך, על אף שמטרת לבישתן היתה להוסיף גובה ויופי....

וסיים הדברים: "**חוסר הטעם והמידות הרעות** המתבטאים בנעילת נעליים כאלה היו צריכים לגרום לבת ישראל להתכווץ מבושה בהעלותה על לבה שבמקומות בהם חלה התדרדרות בצניעות ישנן בנות שומרות שבת וכשרות, המסתובבות בנעליים כה **מכוערות**".

לא "חוסר צניעות" אלא "חוסר הטעם והמידות הרעות", לא "נעליים פרוצות ואסורות" אלא "נעליים כה מכוערות"....

עמ' 457: "התורה מספרת לנו שכאשר הגיעו אורחים זרים לביתו של אברהם אבינו, נשארה שרה אמנו ברוב צניעותה באהלה, **משום שלא היה כל צורך בנוכחותה**", וכן בעמ' 170: "היא הרגישה כי לא נכון להופיע בפניהם, **מאחר** ובעלה נמצא אתם, **ואין צורך בנוכחותה**".

וכן בעוד מקומות בספר מקורותיו 'לבושה של תורה', בכל מקום שמביא ענין זה טורח להדגיש שהסיבה שהיתה באוהל היא משום שלא היה צורך בנוכחותה, כלומר - אבל אם היתה

מרגישה שיש צורך בנוכחותה היתה נראית אל האורחים. ולא ציין מנין לו זאת, ובמפרשים שהוסיפו ביאור בזה לא ראינו שמצאו לנכון לבאר כן, ראה ברד"ק שם: "למדנו בסיפור הזה כי לא נאה לנשים הצנועות להתראות בפני האורחים", ובמזרחי שם: "הנה באהל - צנועה היא ואין מדרכה להיראות", ובכלי יקר שם: "שהיא באהל תמיד מחמת שהיא צנועה"⁸, הרי שסתמו שמחמת צניעותה נמנעה מלהיראות בפני האורחים, ומנין לו תוספת זו שדוקא משום שלא הרגישה צורך בנוכחותה?⁹ וגם אם יתכן שיש לדון מהי ההנהגה למעשה בזה, אין זה מתיר ח"ו להוסיף "שיפוצים" בדברי חז"ל בכדי להתאימם למושגים של דורנו...

עמ' 106:

"הפסוק אומר 'כל כבודה בת מלך פנימה, ממשבצות זהב לבושה'. מעניין לציין שפסוק זה, המדבר בצניעותן של בנות ישראל, מתייחס לשתי נקודות: האחת - הצנועה נמצאת בעיקר בביתה, ולא ברשות הרבים. השנית - כאשר היא בביתה, היא לבושה בבגדים נאים ומענגים. הגם שהיא צנועה ביותר, היא מייחסת חשיבות להופעתה בנוכחות בעלה ובני משפחתה הקרובים".

שוב המצאה, שכן בדברי רבותינו לא מצאנו אלא שיש לאשה להתקשט בפני בעלה כדי למצוא חן בעיניו¹⁰, אך לא מצאנו כלל שכמו כן עליה לייחס חשיבות להופעתה בנוכחות "בני משפחתה

⁸ ובספר 'באר מים חיים' שם כתב: "ובדרך הפשוט נ"ל כי הנה מדרך הכשרה שבנשים החפצה באורחים לבוא אל האורח לשאלו מאין באתם וכד' בכדי שתניח לב האורח בזה להראות לו כי גם היא חפצה בו ואין בלבה עליו... והנה שרה לא עשתה כן ולא קיבלה פניהם כלל, ולזה שאלו איה שרה אשתך... מדוע לא באה של שולחן המלך לקבל האורחים בסבר פנים יפות..., ולזה השיב אברהם ויאמר הנה באהל, פ"י כי אף שחביב עליה אורחים למאד, מ"מ כל כבודה בת מלך פנימה וצנועה היא ואין דרכה לצאת מאהל". [וראה עוד בספר 'מחברת הערוך' (לאחד מהראשונים - רבי שלמה אבן פרחון) שורש יצם' וז"ל: "וכתוב ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל מה תלמוד לומר אלא להגיד כי האשה תהיה בבית אחר ולא יראה אדם פניה"].

⁹ והעירונו שבספר 'הצניעות והישועה' (פתיחה אות י') העיר שהרי אברהם אבינו היה אז ביום השלישי למילתו והיה חולה שבא הקב"ה לבקרו, וכי לא היה הדבר נחשב שיש "צורך בנוכחותה"!!

¹⁰ ונציין בזאת מדברי הקדמונים על פסוק זה: ספר 'משיבת נפש' למה"ר יוחנן לוריא (נפטר לפני כ-500 שנה), פרשת וישב: "כל כבודה בת מלך פנימה, פ"י כל תכשיטיה נוי וכבוד שלה תהיה בפנים נגד בעלה". ספר 'חזה ציון' על תהילים לבעל 'משנת חסידים' (נפטר בשנת תק"א): "ועוד פשטא דקרא יש לפרשו על הצניעות, דמיעי לה לאשת איש הנכבדת דבהיות לבושה ממשבצות זהב תהיה פנימה למצוא חן בעיני בעלה ולא תצא בהם לחוץ למצוא חן בעיני הבריות, דאין זה כבודה כי אם קלון הוא לה כי מגרה בהם יצר הרע". החיד"א בספרו 'דברים אחרים' דרוש כ' לשבת תשובה: "וזה שמעתי שזה רמז כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, פנימה ממשבצות, דלפנים בביתה תתקשט לבעלה, אך בחוץ אם מכוונת שתמצא חן בעיני אנשים הוא עוון פלילים". ספר 'חכמה ומוסר' לרבי אברהם ענתבי ראש רבני ארם צובה (נפטר בשנת תר"ח): "ואל זה כיון דוד המלך ע"ה באומרו כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה,

הקרובים" (בניה, אחיה, הוריה וכו'). וגם אם יתכן שאפשר לדון בכך האם ישנו ענין כזה, לייחס חשיבות מיוחדת להופעתה בנוכחות בני משפחתה הקרובים, אך "לדחוף" ו"להדביק" לפסוק המצאה חדשה שלא נמצאה בדברי רבותינו ולהציגה כחלק מהפירוש הפשוט של הפסוק, הוא דבר שלא ייעשה.

עמ' 374 :

"הפסוק בתהילים אומר 'כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה'... בפסוק זה, נמשלת צניעותה של האשה בישראל ליהלום יקר ערך, אותו היא עלולה לאבד, חס ושלום, ללא שמירה מתאימה. כדי שהבגד יעניק **הגנה ראויה** ומהימנה, יש לדאוג שיהא באורך מתאים ו**בדוגמא הולמת**. כאשר בגדיה המעוצבים בעדינות הינם **בצבע נעים וחינני**, הם מעשירים מאד את הופעתה האצילית (נכתב עפ"י פירוש לתהילים של הוצאת 'ארטסקרול')."

האם זה מה שיש ללמוד מפסוק זה? שבגדים [המיועדים ל"חוצה", לא ל"פנימה"...] בצבע נעים וחינני מעשירים מאד את הופעתה האצילית? האם "צבע נעים וחינני" זה מה שיעניק הגנה לצניעותה של האשה בישראל?!

עמ' 398 :

"תכשיטים הינם חלק טבעי מלבושה של האשה, בתנאי שהם נעימים ועדינים. מותר אפילו לענד תכשיטים במקומות **ציבוריים**... למעשה **אנו מוצאים בחז"ל שאפילו נשים חשובות ביותר, כאשתו של רבי עקיבא, ענדו תכשיטים**."

האם מצאנו בחז"ל שאשתו של רבי עקיבא ענדה את תכשיטיה במקומות ציבוריים? אין זו אלא עורמה והולכת שולל, לציון לאשת רבי עקיבא כאשר דנים על ענידת תכשיטים במקומות ציבוריים!

אבל בצאתה לרה"ר לא תלבש משבצות זהב, ולא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהיה מתקשטת בתוך ביתה **בפני בעלה** כדי שתמצא חן בעיניו ולא תתגנה עליו."

[נשים לב לדברי החיד"א "אך בחוץ אם מכוונת **שתמצא חן בעיני אנשים** הוא עוון פלילים", וכן לדברי בעל 'משנת חסידים' "ולא תצא בהם לחוץ **למצוא חן בעיני הבריות**, דאין זה כבודה אלא קלון לה", ונזכר בציטוטים המזעזעים הנ"ל בעמודים 11-13 על "מצותה" של האשה "להופיע בין אנשים במראה נאה ומלא חן"... "להיראות נאה בצאתה מביתה משום שהקב"ה העניק לנשים חן כדי שתיראנה נחמדות תמיד"... "להקרין תדמית נאה ומלאת חן"... להתלבש "בצורה נאה ומלאת חן"... "להוסיף יופי לדמותה הנעימה"... ו"להיראות במיטבי ולגרום הנאה לכל מי שפוגש אותי"... רח"ל].

עמ' 401 :

"המדרש (ויקרא רבה יג:ד וכן מובא בתוספות חגיגה ט ע"ב) מביא משל מיוחד מאוד : "יאי עניותא לברתיה דיעקב כערקתא סומקתא לסוסיא חיורא" **כלומר**, נאה מיעוט [תכשיטים] לבת ישראל, כמו סרט אדום הקשור סביב צוארו של סוס לבן. נראה כי **כוונת חז"ל היא** : סוס לבן נחשב לבריה אצילית ביותר. חבל לקשט חיה כזו במידה מופרזת, המסתירה ומסווה את יופיו הטבעי של הסוס. ברם, סרט אדום הקשור סביב צוארו של סוס לבן הינו קישוט מתאים ואף ראוי לשבח. חוט זה הוא פריט קטן, המבליט את מראהו האצילי של הסוס הלבן ואת יופיו, שהרי הצבע הלבן נראה יפה במיוחד בתוספת מעט צבע אדום המנוגד לו. כך לגבי השימוש במיעוט תכשיטים במקום הפרזה והגזמה. **חינה של בת ישראל** וענותנותה **אינם מוסתרים** כאשר היא **עונדת לגופה תכשיטים בטוב טעם** - נהפוך הוא, **התכשיטים תורמים לחן, לאצילות ולמראה הטוב בהם התברכו בנות עמנו במידה גדושה**".

ראשית, נשים לב למסר המעוות המונח בדברים אלו, לפיו הפסול בהפרזה בתכשיטים הינו משום שהם מסתירים את חינה ויופיה הטבעי, לעומת מיעוט תכשיטים בטוב טעם התורמים לחן ול"מראה הטוב" ולכן זהו דבר חיובי ורצוי... ובמילים אחרות: להסתיר ולהסוות את היופי הטבעי - דבר פסול, להוסיף ולתרום ליופי הטבעי - דבר כשר ומבורך... והכל גם ברשות הרבים כמובן, בכדי "להנעים לסביבתך"...

מסר כזה מופיע במקומות נוספים בספר :

עמ' 399 : "קישוט יתר הינו מעשה גס **הממעית מחינה הטבעי של האשה או הבת**".

עוד שם : "עגילים ומשקפיים... יכולים להוות **תוספת מבורכת ללבוש נעים לעין**, או להרוס רושמו של לבוש, שבלעדיהם היה מלא חן יהודי ועדין".

עמ' 330 : "תוספת נכונה של עיטורי זהב עשויה להוסיף חן לנעל, אך כמות מופרזת של ברק נוצץ אינה מכובדת ומשפיעה בכיוון ההפוך על חינה ועדינותה של האשה".

וכן בעמודים הבאים בענין האופור, כגון בעמ' 413 :

"כמה מצער לראות את אלו המשתמשות בצבע בצורה מוגזמת, **שלא זו בלבד שאינן מבליטות את חינן ומבטאות את מעלותיהן, אלא להיפך, הן מכסות ומסתירות הכל**. יכולה, לדוגמא, להיות אשה מיוחדת מאד, המצטיינת בטוב ליבה ובהתחשבותה

בזולת, למרות זאת, בשל הציפוי המסתיר את תווי פניה האמיתיים, קשה מאד לאדם שאינו מכיר אותה אישית להבחין בכך, ולהאמין שמדובר באשה מיוחדת וחמה, מחמת מראיה הנחות".

כלומר: על האשה לדאוג שלא להסתיר את תווי פניה האמיתיים, כדי שגם אדם שאינו מכיר אותה אישית יוכל להבחין שמדובר באשה מיוחדת וחמה המצטיינת בטוב ליבה... וזוהי הסיבה להמנע משימוש בצבע בצורה מוגזמת...

אין כל פלא במראה הרחובות בשכונותינו, אחר שבנותינו מולעטות במסרים מעוותים שכולו במסגרת "חיזוק הצניעות"...

שנית, פירושו בדברי המדרש (והוא בויק"ר לה:ו ולא כפי שציין) ש"אי עניותא לברתיה דיעקב" הכוונה "נאה מיעוט תכשיטים לבת ישראל", זוהי המצאה בלעדית שלו, וכל המפרשים פירשו הדברים כפשוטם, יפה העניות לישראל, וכמפורש בגמ' בחגיגה ט: יעוין שם, וכמובן מן הענין במדרש עצמו שמאמר זה מובא כהמשך למאמר שלפניו יעוין שם, ובגמ' בחגיגה וכן בויק"ר יג:ד הלשון במאמר זה הוא "יאה מסכינותא/עניותא ליהודאי", ולשון "לברתיה דיעקב" המופיע בויק"ר לה:ה וכן בשה"ש רבה אות כז [עה"פ 'משכני אחריד'] - ביאר ה'מתנות כהונה' בשה"ש שם: "לישראל הנקראת בת יעקב".

גם עצם ה"מצוה" וה"מעלה" בהתקשטות ברשות הרבים בתכשיטים מועטים היא המצאה חדשה של ספר זה, ולא מצאנוה כלל בדברי רבותינו, רק מצאנו בהיפך ששללו בסתם את ההתקשטות ברשות הרבים ואכמ"ל. [נראה בהוספות שבסוף החוברת - הוספה ג]. ואם היה מודה שזו המצאה שלו, היה ניתן אולי לסלוח, אך להמציא פירוש חדש בדברי חז"ל ולהציגו בספר כפירוש הפשוט בדברי המדרש בכדי שיתקבל הרושם שיש מקור מפורש בדברי חז"ל ל"מצוה" זו, זהו דבר חמור ומזעזע.

ואמנם בפירוש 'ענף יוסף' אכן פירש דברי המדרש לענין תכשיטים, אך זה לשונו: "י"ל הכוונה כי דרך נשים להתקשט בתכשיטין וכמו שאחז"ל כתובות דף נ"ט ע"ב אין אשה אלא לתכשיטין, אך זהו בביתה לפני בעלה למצוא חן בעיניו כמ"ש כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אבל כשהיא הולכת חוץ לביתה בחוצות וברחובות אז **העניות תכשיט לה, היינו שתלך שם בלא תכשיטין** כדי שלא ישלכו בני אדם בה... ולכן מדמה ר"ע התכשיט הזה של העניות לברתיה דיעקב לערקה וכו' משום דדרך הסוס כשהוא עומד בדיר אין עליו שום תכשיט, אולם כשמוליכין אותו ברחובות ובחוצות אז יעדו אותו עדי ושם ישימו עליו כל להנאותו ולא יבצר ממנו ורדא וסומקא, כמו כן יאה התכשיט של עניות לברתיה דיעקב בחוצות וברחובות, ששם ישימו עליהם התכשיט של עניות (כלומר "שתלך שם בלא תכשיטין"

וכנ"ל מפני הרואים, אמנם בביתם לא יהיה עליהם התכשיט הזה של עניות אלא יהיה ממשבצות זהב לבושם... עכ"ל.

ויתכן שמקורו של ספר זה הוא מדברי הי'ענף יוסף', אלא שהוא עשה 'פליגין דיבורא', שבעוד שלפירוש הי'ענף יוסף' נמצא שכוונת חז"ל שבחוצות וברחובות לא תתקשט כלל בתכשיטין אלא העניות תהיה לה לתכשיט, הי'עוז והדר לבושה' אימץ את הרעיון שהמדרש מדבר על תכשיטים אך המציא פירוש חדש לפיו כוונת חז"ל היא "הפוך על הפוך", שראוי ונאה לבנות ישראל לענווד תכשיטים בטוב טעם גם כשיוצאות לרחוב...

עמ' 312 :

"מותר לנשים ולנערות לחגור למותניהן חגורות יפות המקשטות את הבגד, כל עוד הן עדינות ואינן מפוארות ביותר או מושכות את העין. ראה משנה ברורה (שא:קלד), הכותב כי היו מקומות בהם נשים נהגו לחגור שתי חגורות, זו על גבי זו. החגורה התחתית היתה חזקה ונועדה לשמור על הבגד במקומו, בעוד שזו העליונה היתה מקושטת".

והנה כל אחד יכול לפתוח משנה ברורה ולראות שלא כתוב כזה דבר! וזה לשון המ"ב: **"והיכא שנוהגין לחגור אונטער-גארטי"ל ואיבער-גארטי"ל, דהיינו התחתון אין נאה והשני נאה, ועושין כן שהוא טוב לחגור בשני על הראשון או שהשני הוא קצר, שרי [פמ"ג].** וכן בחיי אדם מצדד דאין למחות בזה במדינות שנוהגים כן. **כתבו** האחרונים דמה שנוהגות קצת נשים לחגור בחגורה, ועוד חוגרים בחגורה על הבגד הרחב מלמטה ושעל ידי כך הוגבה הבגד הרחב מן הארץ, ועושים כן שלא יתלכלך הבגד בעת שיש טיט ורפש, ג"כ שרי". **עכ"ל**. הרי שרק בתחילת דבריו כשדיבר על חגורת אנשים כתב "והשני נאה", אך בסוף דבריו לענין "קצת נשים" לא מבואר כלל שהחגורה השניה היתה נאה. ועוד, שגם מה שכתב "והשני נאה" אין הכוונה שהוא מקושט אלא הכוונה שהוא נקי ומכובד, לאפוקי התחתון שאין מקפידים על מראהו כלל כיון שאינו נראה, וכן הוא לשון השו"ע הרב: "שחוגר חגורה חשובה על גבי חגורה קרועה".

לא באנו לדון כאן מה מותר ומה אסור, ואם רוצה יכול לומר מסברת עצמו שהדבר מותר, [ואף ראוי ורצוי, שהרי בת ישראל צריכה להיות לבושה "בצורה נאה ומלאת חן"...], אך להמציא "ראיה" שאינה ראייה כלל, ולכתוב שהמשנה ברורה כותב שהחגורה העליונה של הנשים היתה מקושטת - זהו שקר והטעיה!¹¹

¹¹ הערה זו כבר נכתבה בגליון 'אליבא דהלכתא' שעי' 'אהבת שלום' - גליון נה עמ' עה, ובגליון נו הובאה השגה על הדברים מאת **"אחד מבני החבורה - קרית ספר"**, ובעקבות כך שב הכותב הראשון לדחות את ההשגה ולבאר הדברים בהרחבה (הדברים נשלחו למערכת גליון 'אליבא דהלכתא' ולא פורסמו), ואלו דבריו: לכבוד גליון 'אליבא דהלכתא'.

בגליון נה כתבתי להעיר על משי"כ בס' 'עוז והדר לבושה' בזה"ל "ראה משנה ברורה (שא: קלד) הכותב כי היו מקומות בהם נשים נהגו לחגור שתי חגורות זו על גבי זו, החגורה התחתית היתה חזקה ונועדה לשמור על הבגד במקומו, בעוד שזו העליונה היתה מקושטת", והערתי דמשי"כ לא כתוב כלל שהחגורה העליונה היתה מקושטת, דז"ל שם: "כתבו האחרונים דמה שנהגות קצת נשים לחגור בחגורה, ועוד חוגרים בחגורה על הבגד הרחב מלמטה ושעל ידי כך הוגבה הבגד הרחב מן הארץ, ועושים כן שלא יתלכלך הבגד בעת שיש טיט ורפש, ג"כ שרי". **ובגליון** נו כתב "אחד מבני החבורה - קרית ספר" להשיב ע"ז וז"ל: "ובמחכ"ת הוא המשבש, דעיי רק בתחילת הסיק דז"ל המ"ב בהמשך... וכוונת הגאון המחבר הנ"ל שליט"א הוא שיש ב' מטרות לחגור, האחד לחזק הבגד שלא יפול, והשני שאינו לצורך כלל אלא כולו להתנאות, וכיון שכבר יש להן חגורה על הבגד התחתון הרי לא יפול, והחגור על העליון אינו שלא יפול שהרי הוא עם שרולים, וא"כ ודאי שהמטרה ליופי וא"צ שיאמר להדיא לקישוט" עכ"ל.

אמנם זה אינו, דהמ"ב לא איירי בב' בגדים אלא **בבגד אחד**, דהנה מקור דין זה **מהט"ז** ס"ק כה וז"ל שם: "ונראה לי דאין בכלל זה מה שנהגות הנשים לחגור בחגורה ואח"כ מגביהין קצת הבגד וחוגרין שנית למטה, דהא יש צורך לאלו ב' חגורות, ותו דגם בזה שייך לומר המלבוש מפסיק ביניהם, אלא דחוששני בזה דהוה כמזבזב דאסרינן לעיל ה"נ כן הוא שאותו חלק המקופל ונכפל הוה כמזבזב וכסיסי בבלייתא". ומבואר דאיירי בבגד אחד, שאחר שחגרה פעם אחת, אוחזת בבגד קצת למטה מן החגורה, ומגביהה אותו ומכסה בו את החגורה הראשונה, וע"ז חוגרת שוב, [שהרי כתב הט"ז שהמלבוש מפסיק בין ב' החגורות], ולשון המ"ב מקורו בס' **תוספת שבת** שהביא דברי הט"ז והוסיף לבאר הסיבה שעושות כן, והוא משום שהבגד ארוך ומגיע לארץ [כפי שראוי לבגדי הנשים כמבואר בכ"מ ואכמ"ל], וכשיש טיט ורפש בארץ רוצות להגביהו קצת מן הארץ כדי שלא יתלכלך, ולכן עושות כנ"ל שמקפלות הבגד על החגורה וחוגרות שוב. ומשי"כ המ"ב "על הבגד הרחב מלמטה" אין הכוונה לבגד אחר אלא הכוונה על החלק התחתון והרחב של הבגד, [נתיבת "מלמטה" נראה דלא קאי על "חוגרים" ולא על "הבגד" אלא על "הרחב", דהיינו על חלק הבגד שהוא רחב מלמטה], שמגביהה אותו וחוגרת עליו. וא"כ קמה וגם ניצבה הערתו על הספר הנ"ל שכתב בשם המ"ב ש"החגורה התחתית היתה חזקה ונועדה לשמור על הבגד במקומו בעוד שזו העליונה היתה מקושטת", וזה אינו, שהרי מבואר דאדרבה החגורה העליונה הנראית - היא זו שנועדה להגביה את הבגד מן הארץ, ואין כאן שום רמז לחגורה מקושטת. [וע"י **להלן דכן מבואר ב'אגרות משה'**].

וכ"ת דמ"מ אחר שיש החגורה העליונה מדוע צריך את החגורה הפנימית, **הנה** זה צ"ב גם אם משום מה נאמר שהחגורה העליונה היתה מקושטת, דאין לומר כהס' הנ"ל שהפנימית חזקה והחיצונה לא שהרי נתבאר שהחיצונה נועדה להגביה הבגד מן הארץ וא"כ בודאי היתה חזקה, **וע"כ צ"ל** באחד מב' אופנים, **אופן א** - דכיון דהדרן כן מותר, וכמה דמותר ב' חגורות היכא שבגד מפסיק ביניהם, דמבואר במרדכי ובאו"ז ועוד דהטעם הוא משום שכן דרך בני אדם גם בחול, ונראה הביאור דאף שדי לו בחגורה העליונה מ"מ אין הדרך שבכל פעם כשלושב בגד נוסף מתיר תחילה החגורה מהבגד הפנימי ואח"כ לובש הבגד הנוסף וחוגרה שוב וכשפושט הבגד הנוסף מעביר שוב את החגורה לבגד הפנימי, דכ"ז טירחה מיותרת, אלא הדרך שהחגורה על הבגד הפנימי נשארת תמיד במקומה וכשלושב בגד נוסף חוגר עליו בפניו, וא"כ ה"ה כאן כשהולכת למקום רפס וטיט אין הדרך להסיר החגורה תחילה ואח"כ להגביה הבגד, דפ"י ניח"ל שהחגורה נשארת תמיד במקומה, וכשצריכה להגביה חוגרת בנפרד על ההגבהה. **אופן ב** - דלעצם ההגבהה מן הארץ נצרכת לב' החגורות, וכי"ה האגרות משה" יו"ד ח"ב סי' לה וז"ל: "והט"ז ס"ק כה איירי לצורך המלבוש ולצורך הלבשה... ואף כשמגביהות הנשים את הבגד שלא יתלכלך וממילא צריכות לעוד חגורה שכתב המ"ב ס"ק קל"ז נמי עכ"פ עתה ללבישה זו שלובשת כן מפני הלכלוך צריכה לב' חגורות", (ואפשר ג"כ לדחוק שנתכוון לאופן א' הנ"ל), ואפשר דהביאור דבחגורה אחת עלול הקפל להתרפות תוך כדי ההליכה, משא"כ בב' חגורות הקפל תפוס מב' צדדין בחגורה ואינו צמוד לגוף. **ונראה** דמשי"כ הט"ז "דהא יש צורך לאלו ב' חגורות, ותו דגם בזה שייך לומר המלבוש מפסיק ביניהם" כוונתו לב' האופנים הנ"ל (בסדר הפוך). **ואמנם** ע"י בשבלי הלקט סי' קז וכן בלבוש ובשו"ע הרב כאן דמבואר דס"ל דגם בבגד מפסיק ביניהם אין ההיתר משום דכן הדרך אלא משום דיש צורך אמיתי לחגור על כל בגד בנפרד, ואפשר דהביאור דחגורה אחת אינה מחזקת טוב ב' שכבות, ולפ"ז אין כאן ב' אופנים והכל ענין אחד, אמנם י"ל כן גם בט"ז, והאופן הב' שכי' לדמות למלבוש מפסיק ביניהם היינו בצורך לב' חגורות, מחמת עצם זה דהם ב' שכבות, והאופן הא' משום הקפל וכנ"ל.

ובהמשך בעמ' 313 :

"בין חטאי הנשים בתקופתו של ישעיה הנביא, הוא מזכיר את העובדה שהן חגרו למותניהן חגורות מקושטות מאד, שמשכו את העין ביותר. במסכת שבת (סב ע"ב) חז"ל מביאים פסוק מישעיה המזהיר את החוטאות: 'ותחת חגורה נקפה' - כלומר, במקום בו נחגרו חגורות מקושטות ביותר (שהיו מכונות בשם "צלצול"), יחלה בשרן במחלה ממארת ויתחורר. המהרש"א מצטט את הגמרא בסוטה (ח ע"ב) האומרת כי הפרוצה נהגה לחגור למותניה חגורה בשם "צלצול", במטרה למשוך אליה את תשומת לב הגברים".

והנה הקצנות אלו - "מקושטות מאד", "מקושטות ביותר" וכו' - הן המצאה של המחבר ללא שום מקור, ורש"י במסכת שבת שם פירש "צלצול - בנדי"ל נאה", לא "מאד" ולא "ביותר". וגם המהרש"א שהביא לא כתב אלא "שדרך נשים פרוצות חוגרות בו להתנאות", וכן פירש רש"י בסוטה ח ע"ב: "היא חגרה לו - חגרה את עצמה בצלצול נאה להתנאות בפניו", וכן בעירובין קג: פירש רש"י: "צלצול קטן - אזור קטן ונאה, כמו היא חגרה בצלצול דסוטה", וכן במדרש רבה נשא ט כד "היא חגרה לו בצלצול" פירש המתנות כהונה: "צלצול - חגורה נאה", ולא מצאנו אף אחד שטרח להשמיענו ש'צלצול' הוא חגורה נאה מאד ומקושטת ביותר וכו', אלא שכיון שלפי השקפתו של אותו הספר פשוט וברור שמותר לחגור חגורה מקושטת ברשות הרבים, ואף המציא לכך "הוכחה" מהמשנה ברורה, מוכרח הוא לערוך "שיפוץ" בפירוש דברי הגמרא והנביא ולפרש שהמדובר היה בחגורות מקושטות מאד ומקושטות ביותר, שמשכו את העין ביותר...

[עוד יש להבהיר ענין בסיסי, דהנה מדברי הכותב הנ"ל מבואר שהבין שכל הענין לחגור (חוץ מאשר ליופי) הוא רק בבגד תחתון המתחיל מהמתנים, כגון מכנסיים וכיו"ב, דבזה יש חשש שיפול, אבל בגד עם שרוולים אין שום ענין לחגור עליו חגורה אם לא ליופי בלבד. אמנם זו טעות, דהלא ידוע דבשנים קדמוניות לא היו הולכים עם מכנסיים כלל (כמבואר בתוס' שבת י. ד"ה טריחותא ובעוד מקומות), אלא רק עם חלוק וגלימה וכיו"ב שיש להם שרוולים [או עכי"פ תלויים על הכתפיים], ואעפ"כ היו חוגרים אזור, ובדאי שאין לומר שגם אצל אנשים כל מטרת האזור הוא ליופי, ועי' במ"ב בסי"ק דידן בתחילתו שהביא מהפמ"ג שיש חוגרים ב' חגורות זו ע"ג זו התחתון אין נאה והשני נאה, הרי שיש ענין בעצם החגירה מלבד הנוי (והיינו לאופן ב' שם שהשני קצר ודו"ק), [וכבר כתבתי בגליון נה דאין מוכרח ד"נאה" הכוונה מקושט וכד' אלא שאינו חגור גרוע, וכ"ה הלשון בשו"ע הרב: "שחוגר חגורה חשובה על גבי חגורה קרועה"], ואין לומר כדי שלא יהיה לבו רואה את הערוה, דבזמן הפמ"ג כבר היה מכנסיים, וכן מעצם הדין הנ"ל דמותר ב' חגורות כשמלבוש מפסיק ביניהם ולא התנו שיחא העליון נאה מבואר דיש ענין בחגורה מצד עצמה גם בבגד עם שרוולים (דא"ל כדי להפסיק בין לבו לערוה שהרי לזה די בחגורה הפנימית שעל הבגד הפנימי), והביאור פשוט, דהוא ענין של נוחות, דבגד רחב הוא מסורבל ולא נוח ובפרט בהליכה ובעשיית פעולות, ועי' החגור הבגד צמוד לגוף ואינו מפריע בתנועה וכד', וזה הענין דמצאנו דאזור הוא ענין של זריזות, ועי' בלבוש סי' צא ס"ב וז"ל: "וצריך אדם לאזור אזור בשעת התפילה... שזה הוא הכון כשחגור אזור במתניו נראה הוא עומד יותר זריז מכשהוא בלא חגורה", והיינו כנ"ל דבגד רחב מכביד על מהירות התנועה ומבטא חוסר זריזות].

עמ' 46 :

"גם אשה או נערה הלובשת בגדים צנועים מדי, בצורה שתפגין את צניעותה בפני כל, מנצלת את בגדיה הצנועים להשגת מטרה שהיא היפך הצניעות... לפיכך, אין ללבוש חצאית המגיעה כמעט עד הרצפה, ללבוש בגדים קודרים מדי, לפסוע בפסיעות מעודנות מדי, וכו', כי כאמור הפגנת יתר של צניעות היא בעצמה חוסר צניעות...

הגמרא (עבודה זרה יח ע"א) **מספרת מעשה בבתו של רבי חנינא בן תרדיון**, שהיתה כ"כ עדינה, עד כי **פסיעות רגליה שיקפו את גודל צניעותה** בהיותן שקטות ועדינות במיוחד. פעם אחת כשהלכה ברחובות רומי, הבחינו בה כמה מבני האצילים. הם התרשמו מאד מאופן הליכתה, ואף העירו על כך בינם לבין עצמם. הצעירה שמעה את דבריהם, ודקדקה עוד יותר בפסיעותיה המעודנות, **כדי שכולם יבחינו עד כמה היא צנועה**. על התנהגות פסולה זו היא נענשה בעונש חמור, כפי שהגמרא מספרת. הפגם בהתנהגותה היה, שלמרות תחושתה העדינה לצניעות, היא נתנה ליצר הרע להכשילה, ונמשכה להרשים אחרים בהתנהגותה המיוחדת. לאדם בעל חוש כל כך חד לצניעות, טעות כזו בשיפוט נחשבה כחדירה לתחומי הפריצות וכמשגה חמור. נעל פי מסילת ישרים פרק טז, המסביר כי הקפידה על פסיעות עדינות עוד לפני ששמעה את ההערה]."

והנה זה לשון הגמרא שם: "פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו, מיד דקדקה בפסיעותיה", ופירש רש"י: "דקדקה - **לפסוע פסיעות נאות** וכתוב כל כבודה בת מלך פנימה", והיעב"ץ שם ביאר "לישב בקובה וכו' - מדה כנגד מדה, וזה לפי שהיה **במעשיה גירוי יצר הרע**", וכ"כ ה'בן יהוידע' שם וז"ל "מיד דקדקה בפסיעותיה - נראה ודאי אין כוונתה בזה לגרות בהם יצר הרע ושיתנו עיניהם בה, אלא כוונתה שישבחו את ישראל... אך נענשה בזה דהיה לחוש **שמה יתגרה בהם יצר הרע** ויעלה בלבם וכו'", הרי שביארו שדקדוק הפסיעות היה ענין של גירוי יצר הרע, [וכן מתבאר ג"כ מדברי החיד"א בספרו 'דברים אחדים' - דרוש כ' לשבת תשובה עיי"ש], ובאמת זהו הפירוש הפשוט שמבין כל אחד כשלומד גמרא זו.

אלא שביעוז והדר לבושה' כתב שמקורו מדברי המסילת ישרים פרק טז, וזה לשון המס"י שם: "...שלפעמים האדם הולך ועושה מצוה לשמה ממש, שכך גזר אבינו שבשמים, אמנם לא יחדל מלשתף עמה איזה פניה אחרת - או שישבחוהו בני האדם, או שיקבל שכר במעשהו. ולפעמים אפילו אם לא יהיה מתכוון ממש לשישבחוהו, בשמוח לבו על השבח ירבה לדקדק יותר, **כעין** מעשה של בתו של רבי חנינא בן תרדיון שהיתה פוסעת פסיעות יפות, וכיון ששמעה שאומרים 'כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו' מיד דקדקה יותר, הרי התוספת הזה נולד מכח השבח ששיבחוהו". עכ"ל. ומזה למד היעוז והדר לבושה' שהמס"י פירש שדקדוק פסיעותיה היה מצד עצמו "מעשה מצוה".

אמנם מלבד שאי"ז מוכרח כלל, וכל לומד הרגיל בדברי המסילת ישרים מבין בפשיטות דלא בא המס"י ללמוד משם אלא נקודה זו שפעמים האדם אף שאינו עושה כדי שישבחוהו מ"מ "בשמוח לבו על השבח ירבה לדקדק יותר", וכפי שסיים "הרי התוספת הזה נולד מכת השבח ששיבחוהו", [דהרי גם לפירוש הפשוט "שהיתה פוסעת פסיעות יפות" כפשוטו מ"מ היה בזה שבח במושגי גדולי רומי וכדברי ה'בן יהוידע' הנ"ל, וגדולי רומי בודאי נתכוונו לשבחה, וא"כ יש ללמוד משם נקודה זו, וכע"ז ביאר ב'אור יחזקאל' ח"ד עמ' גג-נד], הנה גם אם נפרש במס"י שנתכוון להשוות כל אותו מעשה לענין שעוסק בו, וכפי שפירש ג"כ הגר"ח שמולאביץ זצ"ל ב'שיחות מוסר' שמהמס"י מבואר ששיבחוהו על הצניעות ונתחזקה במדת הצניעות, [וכע"ז גם ב'אור הצפון' להסבא מסלבדוקא], מ"מ הלא לפ"ז מתבאר מהמס"י שחטאה היה במה ששיתפה בזה פניה אחרת, והיה בזה תערובת קלה של "שלא לשמה", [או כלשון ה'שיחות מוסר' ש"נטלה לעצמה" ממת הצניעות], וא"כ נמצא שאין שום קשר בין דברי המס"י לפירושו של ה'עוז והדר לבושה' שהתנהגותה הצנועה "נחשבה כחזירה לתחומי הפריצות", ופירוש משולב ומורכב זה המובא בספר כ"סתמא דגמרא" הוא חידוש נועז של ה'עוז והדר לבושה' ללא שום מקור. [ומפי השמועה אמרו על מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א¹² שקרא על פירוש זה "מגלה פנים בתורה שלא כהלכה"]. וכבר שמענו על נשים שנמנעו מחיזוק בצניעות מחמת אותה "גמרא מפורשת" שמצאו ב'עוז והדר לבושה'...

הנה לא ייעדנו מאמר זה להביא דוגמאות גם מהשיבושים הרבים שבספר מקורותיו יל-בושה של תורה, אך תוך כדי העיון בו נתקלנו בדבר מבהיל, שאלמלא הוא כתוב אי אפשר לאומרו, ואילו לא ראינו לא הָאֶמְנָנו שיכולים דברים כאלו להיכתב, על כן - במחילה מהקורא הנכבד - נביא בזאת את הדברים, שיש בהם בכדי ללמד עד כמה "בר-סמכא" הוא ספר זה. והוא בעמ' תכב וז"ל:

"ואגב אזכיר דמהגמ' הנ"ל במנחות [צח. שבדי הארון היו דוחקין ובולטין בפרוכת ונראין כמין שני דדי אשה] יש ללמוד דאין חובה להסתיר ולהעלים החזה מכל וכל... דאה"נ אסור להראות צורת מקום החזה וכמש"כ, מ"מ היכר בעלמא שהוא בולט משאר הגוף שסביבו, וכמו שהבדים תחובין וניכרים בפרוכת, מותר בחולצת האשה. ולכן אין לחייב אשה להתכסות בסודר המסתיר כל המקום ההוא מכל וכל (להגם שיש נוהגות צניעות מופלגת לצאת בכיסוי כזה)... ואין לדחות דאולי בפני אחרים גם זה אסור, ורק לפני בעלה מותרת להופיע באופן כזה, והמשל של חז"ל הוא באופן שהיא מופעת בסתר ביתה בפני בעלה, דודאי אין לומר כן, דאם כן נמצא שאין זה

¹² וראה משי"כ מרן הגר"ח"ק שליט"א בספרו 'ארחות יושר' ע' צניעות: "ומה שתלבש יותר בגדי צניעות תזכה ביותר לבנים צדיקים ותלמידי חכמים ובעלה זוכה לכל טוב... ותקים בית לתפארת".

מראה של אשה בדרך כלל, ורק בצינעה בסתר ביתה נראית כך, וא"כ איך משלו חז"ל מדבר המגרר היצר ואין לו מקום אלא אצל הבעל, וע"כ נראה ברור שזוהי הופעת האשה גם לפני אחרים."

והנה לרוב דבקותו ב"ראיה" זו סגר עיניו והתעלם מהמשך הברייתא "שנאמר צרור המור דודי לי בין שדי ילין", ומבואר דכל הענין מדבר בדברים הנוגעים במובן הפשוט לחיבת איש ואשתו, ואת השאלה הצדקנית "איך משלו חז"ל מדבר המגרר היצר ואין לו מקום אלא אצל הבעל" היה לו לשאול גם על שלמה המלך בפסוקים רבים בשיר השירים, ולהוכיח מזה שכל הנזכר בשיר השירים אינו מגרה היצר ומותר גם בפני אחרים... ההיפך הגמור מן העולה מהגמרא בברכות כד. "אמר שמואל קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב ומראך נאוה, אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העזים", ופירש רש"י "מדמשבח לה קרא בגווה שמע מינה תאוה היא".

וכן מבואר בתוס' שם צח: סד"ה ודוחקין שביארו שהיה זה "לחיבתן של ישראל", וכן מתבאר מהגמרא ביומא נד. שגם שם מובאת ברייתא זו ומיד אח"כ מובא "אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה" ומשמע דגם הברייתא הקודמת דהבדים נראו כשני דדי אשה הוא מאותו ענין של "חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה", ואין כאן שום קשר למראה האשה בפני אחרים. [ולשיטתו היה לו להוכיח גם מדברי רב קטינא שהכרובים היו מעורין זה בזה כחיבת זכר ונקבה, שמותר לעשות כן גם ברחוב ובפני אחרים, דאל"כ "איך משלו חז"ל מדבר המגרר היצר ואין לו מקום אלא אצל הבעל"...]

וגם ל"הבנתו" שמדובר על "מראה של אשה בדרך כלל", עדיין אי"ז נוגע להופעתה בפני אחרים, והוא פשוט, שהרי ע"פ תורתנו הקדושה דרכה של אשה לשבת בביתה, ככתוב 'כל כבודה בת מלך פנימה', וכמבואר במדרש רבה בראשית פרשה יח א' "דרכה של אשה להיות יושבת בתוך ביתה" ובעוד מקומות רבים כידוע, וכבר נודעו דברי הרמב"ם בפ"ג מאישות שלא יניחנה הבעל לצאת אלא כמו פעם בחודש או כמו פעמיים בחודש, ואף שכיום אין המציאות כן הלא פשוט שזהו מפני חולשת וירידת הדורות ואי"ז המצב הראוי באמת ע"פ התורה, והאשה שאלה דמו בדי הארון בודאי היא האשה המקורית שאלה נתכוון הבורא ביצירתה וכמבואר במדרש תנחומא וישב ו' "בראה מן הצלע ממקום צנוע כדי שתהיה צנועה יושבת בביתה", ונמצא שהיראותה לעיני אחרים אינו דבר מצוי, [וכמש"כ מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ב'מנחת שלמה' קמא סי' צא אות כג וז"ל: "דמלשון השו"ע באהע"ז "פגע" אשה בשוק משמע דאין דרכן של נשים להיות בשווקים ורק על דרך מקרה "פגע", וכידוע דלפנים הי' דרכן של נשים צנועות להיות בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה" עכ"ל], ומראה האשה בתוך ביתה זהו ה"מראה של אשה בדרך כלל", וא"כ פשוט דאין ללמוד מזה כלום לגבי לבושה כשיוצאת לרחוב בפני אחרים.

ולא נחה דעתו עד שהוסיף על כך "מראה מקום חשוב ביותר", וז"ל:

"איברא יש להוסיף **מראה מקום חשוב ביותר** בנוגע להאי ענינא, והוא לשון רש"י יומא נד. ד"ה נראין וכו' שכתב "שהיו דוחקין ובוולטין בפרוכת ונראין כשני דדי האשה שבוולטין מתחת חלוקה" עכ"ל. ומשמע מאד דדרך האיברים הללו להיות בולטים וגם חוזרים דרך החלוק וכדרך שבדי הארון בלטו מהפרוכת, דלכאורה פשוט דשם חזר הפרוכת תחתיהם להיות תלוי בשוה [וזהו גם הלשונות "דוחקין ובוולטין" שלא רק שמדחיק על הפרוכת אלא שמבליט מקום זה במיוחד]. **וחלוק הוא בגד עליין** שנקרא כך בהיותו חלק בלי חיתוך האיברים [ולכאורה הוא הנקרא גלימא או הדומה לזה, וכדלהלן]. ולפ"ז **מבואר בהדיא ברש"י** שהמקום הזה בולט דרך הבגד העליון ואין הכרח שתתלבש באופן שצורת החזה נסתרת לגמרי".

גם כאן ניתן להווכח בדבקותו העיקשת ב"ראיה" זו, עד כי קבע כדבר פשוט ש"חלוק הוא בגד עליון", והתעלם לגמרי מדברי המהר"ל שהביא בעצמו אך בסימן אחד קודם [בעמ' תז], והוא בחידושי אגדות ב"ב נו: וז"ל: **"החלוק הוא לכסות בשרו** והטלית שעליו לכסות החלוק... כי עיקר הטלית לכסות החלוק ולא הבשר כי הבשר כבר מכוסה בחלוק... ולפיכך צריך לכסות **החלוק שדבק בבשרו**", וכן מפורש ברש"י עצמו שבת קכ. שכי **"חלוק** - קמיש"א **על בשרו**", וכ"כ להדיא בכף החיים או"ח ריש סי' ב על דברי השו"ע י"א ילבש **חלוקו** מיושב וז"ל: **"הוא הנוגע בעור בשרו**, וכ"מ מדברי רש"י בפי' משפטים בפסוק כי היא כסותו לבדה היא שמלתו **לעורו** דפי' ז"ל שמלתו זו **חלוק, שהוא סמוך לעורו**", עכ"ל הכה"ח, וכן מפורש במ"ב שם סק"ג וז"ל: **"בחלוקו**, אע"פ שהוא תחת כל המלבושים". וכן במ"ב סי' שב ס"ק כה: **"בחלוק** מותר אפילו בשל פשתן, מפני שהוא מלבוש תחתון ואינו נראה מבחוץ", וכן בטי"ז או"ח סי' שט"ז סק"ח וז"ל: **"דוקא על סרבלו** שהוא בגד העליון רחוק מבשרו אסור אבל על **חלוקו שהוא סמוך לבשרו** מותר", וכן מבואר ברא"ש סוף נדה [ב"הלכות נדה בקיצור"] שכי: **"וכשפושטת מלבושיה, כשהיא עומדת בחלוקה תברך... ותפשוט חלוקה ותטבול"**, [וכן בשו"ע יו"ד סי' ר': הביא לשון זו], וכן בעוד מקומות רבים¹³.

¹³ ומה שביאר הלבוש"ת ש"חלוק" נקרא כך על שם שהוא חלק בלי חיתוך איברים, כמדומה שזו המצאה חדשה שלו, ולכן הוצרך להעיר דבגמרא בגד זה נקרא גלימא, וגם כאן לא שת ליבו לדברי רש"י עצמו באותה גמרא עצמה בשבת עז: שפירש "לבושא - חלוק עליון שקורין שרוק, לא בושא - למנוע הבושה, שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים", ומיד אח"כ אומרת הגמ' "גלימא - שנעשה בו כגלם" ופירש"י "שאין לו חיתוך איברים", וא"כ מלבד שמבואר גם כאן שגם הבגדים הסמוכים לגוף נקראים "חלוקים", מבואר עוד שהחלוק העליון ג"כ יש לו חיתוך איברים, ורק לגלימא אין חיתוך איברים, וא"כ מה לא טוב בפירוש הפשוט שכוונת רש"י ביומא או ל"חלוקים התחתונים הקרועים ורעים" דהיינו הבגד הסמוך לגוף וכנ"ל, או עכ"פ לחלוק העליון דהיינו הילבושא' של הגמ' בשבת, ומדוע לעקם ולהמציא שה'חלוק' של רש"י ביומא הוא ה'גלימא' של הגמ' בשבת? ואם באנו לבאר לשון "חלוק" בהקשר זה יותר נראה בהיפך, שהוא "חלוק", דהיינו שיש לו חילוק איברים.

וביותר מבואר כן להדיא בש"ך יו"ד סי' ש"מ ס"ק כב, והוא נוגע לנדו"ד, וז"ל: "כלומר בקריעת אב ואם שצריך לקרוע כל הבגדים האשה קורעת התחתון תחילה ומחזירה לאחוריה וקורעת העליון כדי שלא תגלה את ליבה ויבואו האנשים העומדים שם לבוא לידי הרהור, ואע"ג דכתב הרב בסמוך דאין נוהגין לקרוע החלוק, מ"מ כש^{מגלה} החלוק נמי איכא פריצות כמו מגלה ליבה", ומבואר שהחלוק הוא הבגד הסמוך לגוף, ואסור לאשה לגלות החלוק [אפי' לרגע אחד לצורך הקריעה] דהוא פריצות כמו מגלה ליבה, וא"כ אה"נ ד"בולטין מתחת חלוקה" כמש"כ רש"י, אך חלוקה הוא הבגד הסמוך לגופה שבלא"ה מחויבת לכסותו עכ"פ בפני אחרים, ואין ללמוד מזה כלום למלבושה שברחוב בפני אחרים, ופשוט.

וגם לו יצויר שמצא באיזה מקום שקוראים 'חלוק' לבגד העליון שאין למעלה הימנו, הלא כיון שס"ס מצאנו שגם הבגד הפנימי נקרא 'חלוק' א"כ ראייה אין כאן כלל וכלל, ואיך יתכן עוד לקרוא לזה "מבואר בהדיא ברש"י"? ואפילו "מגלה פנים בתורה שלא כהלכה" קשה לקרוא לזה, שכן אין "פנים" כלל ל"ראייה" כזו.

ושב נבהיר, שאיננו דנים כאן כלל לדינא האם הדבר מותר או אסור, רק באנו להביא דוגמא אחת מני רבות לרמת ה"ראיות" שמביא המחבר לנידונים כ"כ חמורים¹⁴, בכדי שנוכל לקבל את היחס המתאים לספר זה.

לא יכולנו שלא לצטט דבר נוסף מתוך ה'לבושה של תורה', והוא בסוף סי' נד, שהביא שם הא דמבואר בכמה מקומות בזמן חז"ל לבשו הנשים שמלה ארוכה שכסתה כל הרגל עד למטה, וכתב דיש להתפלא איך נשתנה דבר זה שכל נשי ישראל גם הכשרות ביותר אינן לובשות בגדים המכסים עד למטה, ואם התחיל דבר זה ע"י פריצי אומות העולם ולאט לאט נתקבל גם בתפוצות ישראל, "א"כ ממה שנוהגים כו"ע היתר בזה תהא מזה סתירה למה שכתב בח"ס" [שימו לב: אין הקושיא מדברי החת"ס על מנהג העולם, אלא ממנהג ה"עולם" (של שנות 2000...) ישנה סתירה לדברי החת"ס...] בתשו' דכל שנאסר משום ובחוקותיהם לא תלכו נשאר באיסורו גם אם רבו העושים כן וכבר נעשה דרך לבישה. וכתב ע"ז יישוב "נפלא" מאד, המהווה ביטוי חמור לגישתו ודרכו בכל הספר (ראה הע' 14 ועוד), וז"ל:

"אולם יפה העיר בני הרב... שליט"א, שע"פ הנ"ל יש מקום ליישב הענין, ד"ל דהגם שלבשו הנשים שמלה ארוכה עד למטה, מ"מ י"ל שלא היה זה מחמת צניעות כדי

¹⁴ והמתבונן יבין, כי ספר זה שם לו למטרה לבסס בכל מחיר את הנהגות ומושגי הצניעות הירודים המקובלים כיום, ולהציגם כדבר נכון על פי התורה, ולשם כך המציא פירושים שונים בדברי חז"ל, הוסיף וגרע לפי הצורך, ואף המציא "ראיות" מנוחכות שכל בר-בי-רב דחד יומא יכול להבין שהן לא מתחילות כלל. והנה המחבר ידוע כתלמיד חכם, וקשה להאמין שגם בנושאים אחרים היה מביא "ראיות" ברמה כזו, וכפי הנראה דבקומו במטרה הנ"ל היא זו שעמדה לו לרועץ ומנעה ממנו מלהרגיש את המופקעות שב"ראיות" אלו.

שלא ייראו הרגליים כלל וכלל, אלא שכן היתה דרך לבישת נשים בימים ההם, דאהבו לייפות עצמם באופן שכל אורך גופם היה מכוסה בשמלה יפה או שאר בגד צבוע... ואם אמת נכון הדבר דמחמת יופי לבשו בגדים ארוכים ולא מחמת רגשי צניעות, השינוי ללבוש בגדים שאינם ארוכים כ"כ לא היה נחשב כפריצות כלל"

כפי שכבר נכתב בהקדמה, יותר ממה שקרינו בפניכם כתוב כאן, ולא הבאנו אלא דוגמאות מעטות מתוך עשרות דברים נוספים בסגנון דומה, אך כמדומה שדי בדוגמאות אלו בכדי ללמד על מהותו של הספר ועל גישתו לנושא הצניעות, והמשכילים יבינו כי ספר זה הוא שורש פורה ראש ולענה המעמיד בסכנה את עתיד הצניעות. ומצוה לפרסם הדברים, להסיר את המסוה מעל פניו של ספר זה עד צאתו ממחנינו, ולהסיר מכשול מכרם בית ישראל.

[מן הראוי להוסיף, שאם נוכחים אנו לראות שספר כזה יכול היה לקבל הסכמות שכאלו, ולהיות מקובל בציבור ובמוסדות החינוך כספר המוביל בתחום, וכל זאת ללא פוצה פה ומצפצף ובמשך כעשר שנים, המסקנה המתבקשת היא שבנושאים אלו אל לנו לסמוך על אחרים, גדולים ככל שיהיו, ובודאי שלא על המקובל בציבור. על כל מבקש אמת לגלות עירנות ולבדוק בעצמו כל דבר חשוב, מבלי להסס להגיע גם למסקנות שאינן מקובלות.

ביטוי נוסף לכך ישנו בעובדה המצערת, כי בין הגורמים הדומיננטיים בועדת "משמר התורה" (ובפרט בניסוח התקנון בחלק הנוגע לכיסוי הראש, כידוע ליודעים), נמנים אותם אלו אשר דחפו וזירזו כל הזמן להוציא את הספר 'עוז והדר לבושה' לאור עולם בהקדם האפשרי, ועמדו בכל חוס ליבם מאחורי מלאכת הכנת הספר בלשון הקודש, כמבואר בהקדמת הספר. ומזה נבין באיזו מדה יכולים אנו לסמוך על תקנון זה, באם הננו בני תורה אמיתיים החפצים בצניעות אמיתית ללא פשרות ודעות כוזבות].

"ואפילו חיבור שיש עליו הסכמות מחכמי תורה אין זאת אומרת כלל על הגינות הוראות החיבור כידוע, ואין רצוני להאריך, רק אעתיק מש"כ הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובותיו ח"א סי' קט וז"ל הן נשלח אלי ספר כו' וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפם קצהו כו' וכאשר עיינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבו עיי"ש כל הסימן".

(מרן הסטייפלר זצ"ל - חיי עולם ח"ב פרק ח)

"קשה בעיני מה שאני שומע שנהגו כמה מורי הוראה, בצאת חיבור חדש יפסקו אחריו, ולא יפה הם עושים, כי עליהם לחתור כפי כוחם, ואם אחרי עיונם היטב ימצאו דברי המחבר טובים, אז ילכו אחריו, אבל להאמין לכל אשר ימצאו כתוב אינו מדרכי החכמה".

(רבינו עקיבא איגר זלה"ה – מובא בהקדמה לשו"ת רעק"א)

"והנה אם נזדמן לאדם איזה ספר שהוא וראה בו דבר שהוא מוכחש ע"פ תוה"ק, ידע כי לא דיבר המחבר נכונה בענין זה, ואין להסתכל על שום אדם נגד התורה הן בדיבור והן בחתימה וכל כיו"ב, וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (קב.) ואף אחיה השילוני טעה והתם ויהוא ראה התימתו של אחיה השילוני וטעה גם הוא והתם וכו'... ומאד מאד ראוי האדם לזהר בזה הן בדיבור והן בחתימה, דהעגלים של ירבעם נעשו ע"י התימות כמו שאמרו חז"ל, וגם מוכח דבזמן שאדם שומע דיבור רע שהוא נגד דת תוה"ק אפי' מאדם גדול מ"מ לא יאבה לו ולא ישמע לו... ובזמן שאדם אומר הלכה לאמיתתה של תורה אף אם הוא הקטן שבישראל הרי הוא כאביר שבאבירים ולא יירא משום אדם שבעולם, ואם הוא מתיירא ואינו אומר ההלכה לאמיתתה של תורה הרי הוא עובר על מה שכתוב בתורה לא תגורו מפני איש".

(הגה"צ רבי יעקב דינאווסקי זצ"ל מקריניק, תלמיד מרן החפץ חיים זיע"א, בספרו 'קיום התורה' דף ט"ו ע"א, ירושלים תרפ"א)

"רבי אליעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב את האפיקורוס – שיקבע עצמו ללמוד תורה כדי שידע להשיב על דברי אפיקורוס, שאם לא ישיבהו כפי טענותיו ושקרייו, ילמדו העולם מהם וישתו מים הרעים בראותם כי נוצח הוא, ונמצא שם שמים מתחלל. ואפיקורוס שבכאן הוא כופר בתורה שבעל פה, והוא הדין למראים פנים בתורה שלא כהלכה, ולשון 'אפיקורוס' לשון הפקר הוא".

(רבינו יונה בפירושו לאבות פ"ב מ"ד)

"ועתה דע לך יקירי כי חובת שמירה זו בזמנינו היא על כל אחד ואחד. כל הפשרות של לעבור על איסור קל להציל מאיסור חמור, הם פשרות אישיות, אבל ח"ו אינם פסקים. כשבאים לשערי ההלכה הם נעצרים, וכל הסברות, ושעות הדחק, והצלת נפשות וכו', בטלים ומבוטלים. כולנו מחויבים במסירות נפש על שמירת כל קוצו של יו"ד. וכבר אמר מרן החו"א זצ"ל, הדין של 'וחי בהם' שיעבור ואל ייהרג אינו אלא במקרה, שאז נדחית העבירה מפני החיים, אבל אם יש חשש לאיבוד דין בתורה, אפי' קוצו של דין, אז הדין ייהרג ואל יעבור. אפילו על משהו שבמשהו.

ולכן תבין למה לפעמים אנשים עוברים על כל התורה כולה ואין פוצה פה ומצפצף, ולפעמים על דבר שנראה קטן מאד יוצאים כל גדולי הדור בזעקה גדולה ומרה. כי כשאדם מחריב לעצמו ומפר תורה, אם אי אפשר למחות בו מה אפשר לעשות, ולפעמים למען כלל ישראל מוטב לשתוק, אבל כשח"ו אדם נוגע בשורש הדברים ובא לשנותם במהותם, אפילו אות אחת בסידור, יקום כל העם וימחה. ומי שלא מבין דברים אלו יברח מעסקי ציבור, כדי שלא יאבד את עולמו רח"ל".

(הגאון רבי אהרן פפויפר זצ"ל)

(במכתבו, הובא בספר 'משמר הלוי' זבחים תנינא עמ' ח)

"ויעוד טעם בדבר – לזה שאני מסרב לתת הסכמות על ספרים, והוא – מפני שאינני רוצה לעשות שקר בנפשי, לתת הסכמה על ספר שלא עמדתי על תוכו ואינני יודע מה הוא טיבו. וגם אם המחבר משאיר אצלי את הספר ליום או ליומיים, אין לי הפנאי והזמן הדרוש לקרוא הספר מראשו ועד סופו, אלא רק לעיין בו במעוף עין ובהעברה בעלמא, ובאופן כזה נקל לבוא לידי טעות ולהביא לידי מכשול גם אחרים, כמו שקרה כבר לא אחת ולא שתיים לגדולים וטובים, שנתנו הסכמות על ספרים ואחרי כן התנחמו על זה. וידוע, שהרכבים שנתנו הסכמות על ספרי הנחש נחמיה חי חיון, התנחמו אחרי כן, כי מפני שלא קראו הספרים שנתנו עליהם הסכמתם מראש ועד סופם, לא הרגישו בהזוהמא שהמיל הנחש בהחיבורים שלו, ונכשלו בעצמם והכשילו גם אחרים".

(הגאון רבי שלמה דוד זצ"ל אב"ד ראדאשקוויץ – ליטא, במכתב משנת תקמ"ח.

נדפס בקונטרס "מספר הזכרונות של רב ליטאי" – פאריס תש"ט, עמ' 22)

הוספות

א. בענין בגד בצבע אדום, כתב ב'לבושה של תורה' (ספר המקורות ליעוז והדר לבושה', מאת אותו המחבר) סי' סג אות כו :

"לא כל אדום בכלל האיסור, דרך אדום ממש כמו אדמיות דעגבניות או אדמיות דאש וכדומה הוא דנחשב אדום המעורר לדבר עבירה, משא"כ אדמיות דין שהוא אדום כהה ולא בהיר כאש וכדם אינו בכלל האיסור", ולא הביא לכך שום מקור אלא כתב [באות כח] ד'פשוט הוא", "דבחז"ל נזכר רק כרבלתא דתרנגולא, וכידוע הוא אדום עז כאש, ורק אדמיות חמה כזה או הדומה לזה אסור".

אמנם בפוסקים לא מצינו כלל שחילקו בין אדום בהיר לאדום כהה, דביו"ד סי' קעח כ' הרמ"א "בדבר שנהגו בו העכו"ם לשם פריצות כגון שנהגו ללבוש **מלבושים אדומים**", ובש"ך שם הביא מהמהרי"ק "שאין דרך הצנועים להיות **אדומים בלבושם**... ועוד התם - מסורת בידינו להקפיד על **לבישת האדום** לבני עמנו", הרי שכתבו בסתם על מלבוש אדום שהוא פריצות ולא התנו דדוקא אדום בהיר. **וכן** בפוסקי זמנינו לא מצינו לאף אחד שחילק בזה והתיר אדום כהה, ולא מצינו שהתירו אלא צבע בורדו הנוטה לחום (כמבואר להלן). **[ומדברי הערוך** "בגד אדום כגון כרבלתא דתרנגולא" אין להוכיח כלום, דפשוט די"ל דאין כוונתו שהיה זה בגד שאדמיותו כאדמיות הכרבלתא, אלא כוונתו רק לבאר שהסיבה שקראו לבגד אדום "כרבלתא" היא משום שכרבלת התרגול היא ג"כ בצבע אדום].

והביא הלבוש"ת סיוע לדבריו שלא כל אדום אסור, ממה שהתירו חכמי זמנינו בגד בצבע בורדו *"הגם דבורדו באמת אדום הוא ובעד הבדיקה היו מטמאין אותו, עי' פתחי מגדים פ"א סעי' יז הע' א' אות ה', ועי' אג"מ יו"ד ח"ג ס"ס נה"*.

ואין זו ראיה כלל ש"בורדו באמת אדום הוא", שהרי במראות אוסרים כל מראה הנוטה לאדמיות כמבואר בש"ך יו"ד ריש סי' קפ"ח, וגם צבע חום יש ש"בעד הבדיקה היו מטמאין אותו" כמבואר בפוסקים, ובאותם מקורות שהביא מבואר כן, דז"ל ה'פתחי מגדים' שם : "חום כהה כקליפת הערמונים נהגו להחמיר וכ"ש כשנוטה לצבע בורדו", ובאג"מ שם לא הזכיר כלל צבע בורדו אלא דיבר על ברוי"ן (חום) וגע"ל (צהוב).

ובעיקר דבריו שחכמי זמנינו התירו צבע בורדו, הביא לכך מקור אחד מדברי ה'שבט הלוי' ח"י סי' כד אות ב' ש' על צבע בורדו : "אם הפריצים והפריצות לובשים ככה לשם פריצות גם זה אסור, ואם לאו מותר", אמנם המעיין שם יראה דז"ל : "ומה ששאל לענין צבע בורדו **הקרוב לאדום שלמראית עין נראה אדום**, הנה המעיין בפוסקים סי' קעח שם יראה דלא באדום דוקא תולה הדבר דלפעמים גם שאר צבעים פריצות כמבואר באחרונים, והשתא אם הפריצים...", ומבואר שדבריו נכתבו בהנחה שבורדו אינו אדום אלא "קרוב לאדום שלמראית עין נראה אדום", ועי' כתב דמ"מ אם הפריצים והפריצות לובשות ככה לשם פריצות אסור אף שאינו

אדום, ואם לאו מותר, וא"כ א"א ללמוד מזה שלא כל אדום אסור, דנראה מדבריו שאם אכן בורדו היה מוגדר אדום בודאי שהיה אסור. והלבוש"ת כדרכו עשה "פלגין", דמה'שבת הלוי לקח רק את המסקנה שבורדו מותר, ומהלכות נדה "הוכיח" שבורדו הוא אדום...

ומלבד זאת, גם לענין עצם ההיתר של בורדו, הנה השה"ל שם לא איירי בנדון יציאת נשים כך לרה"ר אלא בנדון ד'בחוקותיהם' המבואר ביו"ד סי' קעח דגם לאנשים אסור ללבוש מלבושים אדומים, וע"ז כתב דבורדו מותר אם אין הפריצים לובשים כן לשם פריצות, אבל עדיין אין מזה הוכחה לענין יציאת אשה לרה"ר. **ועוד**, דמבואר בשה"ל דלא הכריע כן בהחלט, דמיד אח"כ הוסיף "ולחכרע בזה דבר שאין בי שאל אותי" וכפי שסיים אח"כ "וקשה להאריך בדבר שאין לנו גדרים".

מקור נוסף להיתר הבורדו הביא הלבוש"ת מספר 'מלבושי כבוד' עמ' כה בשם הגר"ש אלישיב. אמנם בספר 'משבצות זהב לבושה' (שחובר ע"י אותו המחבר של ספר 'מלבושי כבוד') מבואר שלא התיר הגר"ש אלישיב אלא בורדו הנוטה לחום, אבל בורדו הקרוב לאדום אסר הגר"ש אלישיב, וכן כתב ה'עוז והדר לבושה' בעצמו בעמ' 372: **"צבע בורדו הנוטה יותר לחום מאשר לאדום - מותר"**, וא"כ מבואר שיאדום כהה' בודאי שלא הותר.

אמנם משום מה בלבוש"ת העדיף להתעלם מכך, וחילק בין אדום בהיר לאדום כהה, ועל פי זה פסק ב'עוז והדר לבושה' (עמ' 371) שהאיסור הוא רק בצבע "אדום לוהט". וגם לו יהי כשיטתו בלבוש"ת שיש לחלק בין אדום בהיר לאדום כהה, אמנם ניסוח זה של "אדום לוהט" הוא ניסוח חסר אחריות, שכן משמעותו היא אדום עז במיוחד, ולא כל 'אדום בהיר', כאשר תענה כל בת ממוצעת שתישאל כיצד היא מבינה את המילה "לוהט".

[וכיו"ב יש להעיר על מש"כ בעמ' 372 אחר שכתב שצבע ורוד כהה הוא מן הצבעים ה"מותרים בהחלט" הוסיף: "מכל מקום, ורוד עז **מאד** מושך את העין ואסור ללבושו", והנה גם לדבריו רק ורוד כהה מותר ובהיר אסור, וא"כ מה פשר הניסוח "ורוד עז **מאד** מושך את העין ואסור", וכי אם הוא רק ורוד "עז" אך לא "עז מאד" הוא מותר? כמו"כ צבע "כתום - משמש" נמנה ב'עוז והדר לבושה' בין הצבעים ה"מותרים בהחלט"....]

עוד יש להעיר על דברי הלבוש"ת שם אות כו, שאחר שכתב שם להתיר בגד בצבע יין, העיר מדברי רש"י בפרשת ויחי על הפסוק 'ודם ענבים סותה' שכ' "שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה", הרי שהוא צבע המושך את העין, ויישב זאת בהמצאה שרק הוא יכול לחשוב עליה וז"ל:

"ומה דכתב רש"י שע"י המראה יין האשה מסיתה את האיש, אין הכוונה דמסיתה אותו לידי עבירה, רק דהוי כבגדי צבעונים דכאשר אשה רוצה שבעלה יתן דעתו עליה הרי היא לובשת בגד כזה" ... כלומר, בגד בצבע היין מסית רק את בעלה "ליתן עיניו בה", אבל לא את אחרים...

ב. בענין **בגדי צבעונים**, כתב בלבוש"ת סי' סה אות ב' להוכיח שמותר לצאת בהם לרה"ר מדברי רש"י ע"ז כ: ד"ה בעתיקי שכ': "שלבשתן וכבר ראה אותה מלובשת בהך", ומזה שיכל לראות אותה משמע שמותר לה לצאת בהם לרה"ר. **אמנם** כבר דחה ראייה זו בספר 'הצניעות והישועה' (להגרי"א רוזנבוים זצוק"ל) פ"ב אות ט' וז"ל: "ואע"פ שאמרו באיסור הסתכלות בבגדי צבעונים שמכיר את האשה, שלבשתן, היינו שהיה בביתה וראה אותה מלובשת בהך". **ולא** באנו לדון כאן אם מותר או אסור, רק לומר **שראייה** להתיר אין מכאן, כיון שיתכן שבביתה ראה אותה, ופשוט שאין ללמוד יציאה לשוק ולרשות **הרבים** מביתה אף כשיש בו אדם זר.

וגם אם נאמר שמותר, הנה מלשון רש"י "לפי שהאשה נאה בהם **ולא שכיחי**, אבל שאר בגדים דשכיחי ואינן לנוי..." יש ללמוד שעל כל פנים בגדי צבעונים שהאשה נאה בהם לא היו שכיחים למראה עיני אנשים, ומבואר שבדרך כלל היו הנשים יוצאות בבגדים פשוטים שאינם לנוי, ולא כדברי העוז והדר לבושה' (עמ' 319) **ש'בתקופת חז"ל לבשו הנשים בגדי צבעונים כדי להיראות יפות** [וכוונתו אף ברשות הרבים כמבואר למעיין, והלואי שנתבדה], ושת"י רעות עשה במשפט זה, א, שהרי לא היו אלו הבגדים המצויים בחוץ אלא רק לעיתים רחוקות וכנ"ל, **ב**, שגם כשיצאו [אם יצאו] אתם, אין שום הכרח לומר שמטרתן היתה "כדי להיראות יפות" גם ברשות הרבים, וי"ל שלא הטרירו עצמן לפושטן כשיצאו מהבית. [וכע"ז כ' ב'אז נדברו ח"י"ד סי' מז].

[**ועיין** מש"כ בספר 'יוסף אומץ' (למוהר"ר יוסף יוזפא האן מפפד"מ, נפטר בשנת שצ"ז) דיני נדה וערוה: "ולכן רע עלי המעשה שהתחילו בנות ישראל לנהוג בלבישת האדום, מה שלא שער אבותינו בימי חורפי **ואפילו בכל מיני צבעים היו נזהרות חוץ משחור ולבן**". וע"ע מש"כ בשו"ת רבינו יהודה בן הרא"ש (זכרון יהודה) סי' צא: "גם ענין השפחות אשר הם תקלה לישראל אשר הם **לובשות רקמה** וזינו אחריהם, שתגזרו שלא ילבשו להן רק **בגד שחור** מאפרילתן או כיוצא בו, והיריעות שיהיו מיריעות עבות ולא דקות"].

ובלבוש"ת סי' סג אות כז הביא "ראייה" נוספת לדבריו וז"ל:

"ופשוט שאשה יוצאת בבגדי צבעונים ואינם רק בגדי הבית, וכדכתיב באשת חיל שש וארגמן לבושה' ו'לבוש' הוא בגד חיצוני שיוצאים בו לחוץ".

ומנין לו זאת ש'לבוש' הוא בגד שיוצאים בו לחוץ? לזה הביא מספר 'שמות הנרדפים שבתנ"ך' שכ' "ונראה כי במקום שנשמך פעל 'לבש' על שם הבגד הוא מורה על בגדי כבוד". **ואינו** מובן מה ענין זה לזה, ומה בכך ש'לבוש' מורה על בגדי כבוד, סוף סוף מנין שיוצאת בזה לחוץ? הלא אדרבה, מקרא מלא דבר הכתוב "כל כבודה בת מלך פנימה"! [יעיין בחוברת הערה 10].

ובברכות כ: פירש רש"י "כרבלתא - שם לבוש חשוב", וביאר המהרש"ל: "ולפירש"י נראה בעיני שהפריצות היה שהלכה **במלבוש חשוב** לשוק בלא כיסוי סרבל", ומבואר דאדרבה, ההליכה בשוק בלבוש חשוב בלא כיסוי סרבל מעליו היא פריצות. [וכמובן שהלבוש"ת כדרכו

יפרש שהיה זה מלבוש חשוב "מדאי" וחשוב "ביותר", אבל במהרש"ל לא כתוב אלא "מלבוש חשוב". **ויעויין** עוד בדברי היעב"ץ בסידורו 'עמודי שמים', חלון המצרי (דף עט. בדפ"י) שכתב: "וכן שלא תלכנה לטייל בחבורה בשווקים וברחובות על אחת כמה וכמה עם **מלבושי צנעים** ו**רקמה** אם לא ברדיד על גביהן".

וכיו"ב יש להעיר על מה שכתב ב'עוז והדר לבושה' עמ' 56 :

"הבן איש חי כותב בספרו חוקי הנשים (פרק יז) : אמת הדבר כי אשה מותרת ללבוש [אפילו בחוץ] מלבוש המתאים ויפה לה וכו' אבל כל מלבוש שאינו מקובל בין הנשים היהודיות [המקומיות] אסור לה ללבושו".

גם כאן בא זה והוסיף מדעתו "אפילו בחוץ", למרות שאין לכך שום רמז בדברי הבן איש חי, [ואין לומר שהוא דבר פשוט, כי אם כך לא היה ל'עוז והדר לבושה' צורך לציין זאת, ודו"ק], ויתכן בהחלט שדיבר על לבושה בתוך ביתה, שגם בביתה אף ש"מותרת ללבוש מלבוש המתאים ויפה לה **וכל דבר אשר בו תתקשט ותתייפה**" (כך לשון הבא"ח שם, ותיבות אלו השמיט ה'עוז והדר לבושה' במה שכתב "וכו") מ"מ גם בביתה אסור לה ללבוש מלבוש שאינו מקובל בין הנשים היהודיות. **ובסוף** הפרק שם כתב: "יעוד מנהגנו בזאת עירנו, כשתלך האשה חוץ לביתה **תניח כיסוי על פניה** ותכסיה עד אשר תחזור למקומה", ומבואר שאפילו את פניהם היו מכסות בצאתן לחוץ, ובאורית צניעות מופלגת שכזו קשה לומר שבצאתן לחוץ היו לובשות **"כל דבר אשר בו תתקשט ותתייפה"**.

ג. בענין התקשטות ברשות הרבים, ידועים דברי המדרש תנחומא בפרשת וישלח "רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן לרה"ר מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה, שלא נתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה, שאין נותנין פירצה לפני הכשר ביותר לפני הגנב". [וכ"ה בילקוט איוב לא א.]. **ובלבוש"ת** ריש סי' סה העיר דמפרק במה אשה דאסור לאשה לצאת בשבת בתכשיטים לרשות הרבים משמע דבחול מותר, ולכן כתב:

"ונראה דדברי רבנן במדרש הנ"ל שיטה היא דלא פסקין כוותה"

וב'עוז והדר לבושה' אף הוסיף שהתקשטות בתכשיטים מתאימים ברשות הרבים היא אף דבר חיובי ורצוי, כל עוד אינה מפריזה בהתקשטות מוגזמת. (כמובא לעיל עמ' 11, 24 ועוד). **והנה** מחבר זה כל רז לא אניס ליה, וכדי להכשיר את מושגי הצניעות המקובלים בדורנו הוא יודע למצוא כל מקור אפשרי, ואילו כאן בחר להתעלם מדברי כמה מרבתינו שמצינו שהביאו מדרש זה להנהגה למעשה¹⁵. ואלו חלק מהם:

¹⁵ ובאשר להערתו מפרק במה אשה, יעויין מה שנכתב בזה בארוכה בגליון 'אליבא דהלכתא', גליון נה עמ' פ וגליון נז עמ' קפד, ליישב בכמה אופנים.

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בשו"ת 'שלמת חיים' סי' תרנ"ג (במהדורת ב"ב תשנ"ה) נשאל בזה הלשון: "על דבר המובא במדרש תנחומא (וישלח) ובאבות דרבי נתן פ"ב בבבין יהושע שאסור לאשה לצאת בתכשיטים אף בחול לרה"ר לפי שהם מסתכלים וכו', וכנראה זה לא שייך בפנויה סמוך לפרקה, אדרבה מצינו בתענית יג: אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה כו', ובמז"ק ט: ברב ביבי דטפל אבר אבר כו', ובקידושין ל: ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצי עלה אינשי", עכ"ל השואל, והשיב הגר"ח בזה"ל: "מכל המקומות אינו מוכח שמותר לצאת לרה"ר במקום שרבים יסתכלו בה". עכ"ל.

וב'משך חכמה' פרשת קדושים (פרק יט פסוק ל) כתב: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כו', פי' דיגיעת דרך ארץ משכחת עוון, ובשבתות ויו"ט בטלים ממלאכה ויכולים לבוא לידי עבירה וכו', ונראה דזה הטעם שגזרו חכמים שלא תצא אשה בשבת בתכשיטים לשוק באשה ולא גזרו באיש כשיטת ר"ת ורז"ה במאור וביארם הר"ן בפרק במה אשה, היינו שלא ייכשלו בעריות בשבתות, בזמן שהם נחים ממלאכה, **ורבותינו רמזו** ע"ז בילקוט איוב ל"א ומה אתבונן על בתולה, לפיכך אמרו ז"ל שאסור לאשה לצאת בתכשיטיה אף בחול¹⁶ לרה"ר, ודו"ק, יעו"ש בילקוט" עכ"ל.

ובלבוש"ת שם אות ג' הביא דברי ה'משך חכמה' עד "...נחים ממלאכה", ואח"כ כתב: "וכו' עכ"ל ודפח"ח", ואת ההמשך "ורבותינו רמזו..." השמיט, מטעמים מובנים...

ובספר דרכי החיים (ח"א עמ' תלג) הובאו דברי מרן **רבי מיכל יהודה ליפקוביץ** זצ"ל וז"ל: "יש לעורר בחינוך הבנות על ענין שעלינו לחזור ולשנון כי נשכח לגמרי בימינו. הנה אמרו שם בתנחומא (פ' וישלח) על הפסוק "ותצא דינה בת לאה" - שלא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה, שאין נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב וכו', זהו שאמר הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה וכו'. לימדנו חז"ל שכל מעלתה של האשה שנקראת 'בת מלך' הוא דווקא בהיותה פנימה, אך כשאינה נוהגת בהנהגה זו וממילא נכשלים על ידה בראיה, הרי הדבר גנם הוא לה".

הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, בס' 'ארחות יושר' (ע' צניעות) כתב: "וכ"ש כשיוצאין בחוץ בין אנשים שצריכין מאד לזהר בזה, ואמרו (מדרש תנחומא, וישלח סי' ה) לא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה, וכ"כ הקפידו ע"ז עד שרבי יוסי דמן יוקרת אמר לבתו שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם (תענית כד.), ובעוה"ר היום הדור פרוץ ומתקשטים ביותר וכו' והרבה יש לדבר ע"ז בעוה"ר, ואשרי מי שנוהרת בזה ולא תסתכל על חברותיה" עכ"ל.

ובגדר ההתקשטות המותרת כתב שם בלבוש"ת:

¹⁶ וממה שהביא בחדא מחתא את איסור היציאה בתכשיטים בשבת ואת דברי המדרש דאף בחול אסור נראה שלא ראה בזה סתירה (וכנ"ל בהע' הקודמת דיש ליישב בכמה אופנים), אלא שביאר דגם מצד צניעות היציאה בתכשיטים בשבת חמורה יותר מאשר בחול ויותר עלולה לגרום למכשול.

"ולכן נראה דבתולה ונשואה שתייהן מותרות להתקשט בחוץ כפי הצורך בדרך ממוצע, והוא במדה כזו שתמצא חן בעיני המדבר עמה ובעיני נשים אחרות הרואות אותה".

כלומר, אין כל פסול בכך שאשה מתקשטת בחוץ בכדי שע"י תכשיטיה תמצא חן בעיני המדבר עמה... "צניעות בלבוש ובהנהגה"...

עוד הביא שם המעשה באשת אבא חלקיה (תענית כג:) שיצאה לקבל פניו כשהיא מקושטת, וביאר אבא חלקיה לחכמים את טעמה בזה "כדי שלא אתן עיני באשה אחרת" וכתב ע"ז: "ומבואר דכל שצריכה להתקשט בחוץ כדי שתמצא חן בעיני בעלה אין בזה שום איסור".

וגם בזה בחר להתעלם מן המבואר בדברי רבותינו, שענין זה של התקשטות בפני בעלה לא שייך אלא בביתה ולא בפני אחרים, וכבר נודעו דברי מרן **החפץ חיים** זיע"א בספרו 'גדר עולם' פ"ד: "ואל יטעה אותה היצר שתינצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזה שייך רק בביתה לבד ולא בשוק!" ורבינו ה'פרי מגדים' בספרו 'אם לבינה' ע' צעף כתב: "ומה שאמרו חז"ל אשה לקשט - לפני בעלה וכו', וודאי כל בנות ישראל כשרות ומקשטות לפני בעלה לא ח"ו בפני אחרים".

ובספר '**משיבת נפש**' למה"ר יוחנן לוריא (דו"ז של המהרש"ל) פרשת כי תשא כתב: "אכן בין האומות הוא מצוה להם להתקשט בכל מיני קישוטים כדי להציל בעליהם מן החטא, אך שיתקשטו בבתייהם נגד בעליהם לבד ולא ייצאו בקישוטים לחוץ".

ובספר '**שבט מוסר**' (פ"י אות טו) כתב: "יש אשה בביתה היא לובשת בגדי שפחה ויוצאת בחוץ בבגדי תפארת כדי להראות לכל את יפיה, ולא נכון לעשות כן, אשה צנועה אשר יראת אלוקים בלבבה ראוי שתתקשט עצמה בביתה כדי שלא יתן בעלה דעתו באשה אחרת, אשה שהיא יוצאת בחוץ מקושטת היא חוטאת ומחטיאה אחרים, כי אפשר שיפגענה בור ועם הארץ ויעבור על לא תחמוד אשת רעך וכו', והנה האשה היוצאת מקושטת גורמת מכשול עוון ותקלה לאיש ההוא". וכ"כ ה'ענף יוסף' על המדרש רבה כמובא לעיל עמ' 25. וראה עוד בדברי הקדמונים המובאים לעיל הע' 10.

[וכן ג"כ מבואר בדברי הגר"א"ל שטיינמן שליט"א, בשיעורו על אגרת הגר"א, (פורסם בבית דאמן' מוסף 'אברך' - פסח תשע"א), וז"ל: "על כן תפקידה של האשה הצנועה להתקשט בפני בעלה, ולא בפני הרחוב, וגם זה לא כדאי יותר מדי, ולכן כשהיא נכנסת הביתה תתקשט וכאשר יוצאת החוצה תסיר את הקישוטים"].

ומאידך, לא מצאנו לאף אחד מן הקדמונים שיאמר היפך זה, ובכל אותם שעוררו על חובת האשה להתקשט בפני בעלה לא מצאנו לאף אחד מהם שלמד מהגמרא הנ"ל באשת אבא חלקיה שענין זה הוא אפילו בחוץ בפני אחרים, [ואין לומר שהוא דבר פשוט, שהרי בגמ' מבואר שהיה זה דבר תמוה בעיני החכמים], ולא מצאנו אלא בהיפך, שהזהירו שלא תתקשט בחוץ וכנ"ל, אף שבודאי לא נעלמה מהם גמרא זו¹⁷.

¹⁷ וליישוב הענין ראה באריכות בגליון 'אליבא דהלכתא' גליון נה עמ' פא וגליון נז עמ' קפד.

וגם אם נאמר כפי שלמד הלבוש"ת מגמ' זו, אמנם הלבוש"ת שם בתחילת אות ג' הפריז על המדה וכתב בזה"ל:

"ונראה דמכח הצורך שתתקשט לבעלה ושלא תתנוול בפניו מותר לה לצאת לחוץ עם תכשיטין מחשש דאולי יראנה בעלה בחוץ בלי קישוט או יפגשנה בשעת חזרתה הביתה".

והנה באשת אבא חלקיה לא מצאנו אלא שיצאה מקושטת כשידעה שבעלה עומד להגיע, ובא זה והוסיף מדעתו דהצורך להתקשט לבעלה מצדיק לצאת מקושטת לחוץ גם כשאינה יודעת כן, אלא מחשש שמא פתאום במקרה תפגש עם בעלה ברחוב וח"ו יראנה רגע אחד בלי קישוט... וע"ז נאמר "תן לחכם ויחכם עוד"...

"קידוש השם" – האמנם?

לאחר הופעת המהדורה הראשונה של חוברת זו, נתעוררו רבים לדון בנושאים אלו, ובין הדברים נשמעה הטענה שכביכול ישנה "מצוה" לאשה להתלבש יפה בצאתה לרשות הרבים, כיון שבכך היא גורמת ל"קידוש השם" בעיני הציבור הכללי וכד' ומהוה דוגמא לאחרות וכו'. אשר על כן, לשלמות החוברת נביא בזאת תגובה שנכתבה לטענה זו.

לכבוד ... , שמענו את הדברים, והרינו להגיב עליהם.

הוזכרה הטענה שישנה "מצוה" של "קידוש השם" בכך שנשים מתלבשות יפה בחוץ. **כפי** הנראה טענה זו מתבססת על דברי הגמרא במסכת יומא דף פו עמוד א' שהביאה כדוגמא לקידוש השם את המאמר דלהלן: "ואהבת את ה' אלקיך - שיהא שם שמים מתאהב על יך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלימדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו... אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה... ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו". **ומבואר** שכאשר אדם גורם שיאמרו עליו הבריות

"ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו" הרי הוא מקיים בזה מצות קידוש השם. ומה נלמדה הטענה שכמו"כ נשים צריכות להתקשט ולהתלבש בצורה נאה בחוץ, כדי שיאמרו הבריות "כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו".

אמנם הדבר פשוט, ש"נאים דרכיו" ו"מתוקנים מעשיו" הכוונה היא למעשים ודרכים נאים ומתוקנים מצד עצמם, מצד מדת דרך ארץ והתנהגות אנושית בסיסית המובנת ופשוטה לכל יושבי תבל מאז ומעולם, כמו שנאמר "דרך ארץ קדמה לתורה", וכגון הדוגמאות שהובאו בגמרא הנ"ל "משאו ומתנו באמונה" ו"דיבורו בנחת עם הבריות", שאין כלל מקום לספיקות בכך ש"משא ומתן באמונה" ו"דיבור בנחת עם הבריות" הם מעשים נאים ומתוקנים ואילו ההיפך מזה הם מעשים מכוערים ומקולקלים, והם דברים מוסריים מינימליים המובנים מאליהם לכל בן תרבות באשר הוא, ואינם נוגעים לתרבות מסוימת דוקא.

דוגמא נוספת לכך מובאת בגמרא במסכת שבת דף קיד. "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי", ופירש רש"י: "משניאי, שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים, נמצא זה משניא את התורה". גם כאן מדובר ב"רבב על בגדו" דהיינו כתמי שומן על הבגד, שזהו דבר פשוט מצד עצמו לכל באי עולם מאז ומתמיד שללכת בבגד מלוכלך בכתמי שומן זהו דבר מגונה ומאוס, ואין זה דבר שמקורו בתרבות מסוימת וכד'.

אמנם הנדון שלנו לא כן הוא, שהרי מה שאנו רואים כיום שנשים הלבשות יפה בחוץ נתפסות בעיני הבריות כ"נאים דרכיו" ו"מתוקנים מעשיו", תפיסה זו מקורה בתרבות הגויים, בתרבות המערב השולטת כיום ברוב העולם, הדוגלת בפריצת גדיי הצניעות ובהוצאת האשה לרשות הרבים, ואינה רואה כל פסול בכך שאשה תופיע אף בלבוש מושך, ומשם באה וחדרה אלינו רוח זו שאשה צריכה להיראות יפה בעיני הבריות וזהי הנהגה נאה ומתוקנת, וכמובן שתרבות זו הינה מנוגדת לחלוטין לרוח תורתנו הקדושה המורה כי על האשה להצטנע מפני הבריות, ומקומה הטבעי הוא בביתה (כמבואר לעיל עמ' 31), ויצאתה לרשות הרבים הינה מחמת ההכרח בלבד, ועל כן גם כשהיא בחוץ עליה להופיע בהתאם לרוח זו. וא"כ הדבר פשוט שאין שום מצוה של "קידוש השם" בהנהגה כזו שכל מה שהיא נחשבת בעיני הבריות ל"נאים דרכיו" ו"מתוקנים מעשיו" זהו רק מחמת מושגים שמקורם בתרבות זרה והפוכה מרוח התורה והיהדות¹⁸.

¹⁸ והנה אין כל חדש תחת השמש, וכבר היה לעולמים שרב חשוב מאמריקה לפני כתשעים שנה כתב בספרו להתיר לנשים ללכת בגילוי ראש במקום שכך הוא ה"מנהג", והוסיף לטעון שכיסוי ראש גורם ל"חילול השם"

כמובן שלא מדובר על לבוש מלוכלך ומאוס¹⁹, אלא על לבוש נקי ומסודר אך פשוט בתכלית הפשטות, או על בגדים רחבים במיוחד. ואיננו באים לדון כאן האם חייבים ללכת כך או לא, אלא רק לומר שאין בזה צד של "חילול השם", ובהימנעות מלבוש כזה אין שום צד של "קידוש השם".

נואף שב'עוז והדר לבושה' ניסה להתאים את תורתנו הקדושה למושגי התרבות המערבית, ולחלק שאמנם לבוש יפה מאד המושך את העין הוא אסור, אך לבוש "נאה ומלא חן" שאינו מוגזם ביופיו ואינו מושך תשומת לב לא רק שהוא מותר אלא הוא גם ראוי ורצוי ומצוה ללבושו, **אמנם** מעיון במקורות עולה כי בדורות הקודמים לא מצאנו מי שהעלה רעיונות כאלו, והקו הכללי הוא להצטנע ולהתחבא כמה שיותר. (ושבו, איננו נכנסים כאן ל"אסור" ו"מותר", וגם לא נראה שיש בזה גדרים ברורים, אלא כוונתנו שכל מיעוט יופי יש בו תוספת צניעות והוא דבר חיובי וראוי). ורק משנכנסו אלינו בדורות האחרונים מושגי תרבות המערב, החלו להשמע אצלנו קולות אלו שמצוה על האשה להתלבש יפה וכו'.

הזכרתם עוד שצריך ללכת לפי הפסקים של גדולי ישראל, ובכן לפי הידוע לנו לא מצאנו בדברי אף אחד מגדולי ישראל מקור למצוה חדשה זו של "קידוש השם" בכך שנשים מתלבשות יפה בחוץ. הגר"ש וואזנר שליט"א בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן לג, וכן הגאון רבי בנימין יהושע זילבר זצ"ל בספרו "אז נדברו" בכמה מקומות דנו בנושאים אלו, ובכל אריכות דבריהם לא העלו כלל צד כזה שאדרבה מצות "קידוש השם" יש בזה.

נורא בין הגויים, וכן לענין גידול זקן לאנשים באמריקה כתב הנ"ל דיש בזה "חילול השם" בעיני הגויים, והשורה זאת לת"ח שיש רבב על בגדו.

ובקובץ 'דגל ישראל' שיו"ל בני-יורק, גליון מס' 4 - ניסן תרפ"ח עמ' 13, פרסם הגאון **רבי אליהו קלאצקין** זצ"ל מגדולי ירושלים 'מכתב ביקורת' נגד הרב הנ"ל, ואחר שדחה את "היתר" גילוי הראש, הוסיף וכתב: **"ומה** שכתב שיש בזה האיסור וכן באיסור גילוח הזקן שנמאסין בעיני הבריות, וכעין מה שכתוב בת"ח שנמצא רבב על בגדו שעליו הכתוב אומר כל משניא וגו', כבר ביארתי מה שכתוב באו"ח שאל יתבייש מפני בני אדם המלעגים עליו, הגם שאמרו רז"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה (ברכות דף י"ט), **היינו מה שהוא בזיון בעצם** וכגון ההולך ערום בלא לבוש וכדומה, **ולא מה שהוא פחיתת הכבוד רק אצל בוזי תורה ומצוה**, באשר לעג וקלון אנשים כאלו במה נחשבו". ועיי"ש עוד שהאריך בדברים נכוחים.

¹⁹ **ואמנם** גם בזה מצינו בתלמוד ירושלמי (תענית פ"א ח"ד) על חסידא דכפר אימי שכשלא היה בביתו אשתו היתה לובשת בגדים מלוכלכים כדי שלא יתן אדם עיניו בה, והביא מעשה זה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו 'אורחות יושר'. ועוד מצינו בספר 'אורחות יושר' הקדמון, לרבי יצחק מולכו מסלונקי [לפני כמאתים וחמישים שנה] שכתב: "ושמעתי באשת חיל שהיתה יפת תואר, והיתה נוטלת פחם ואבק קוטרא שעל פי התנור ומשימה על פניה שלא תהא נראית יפה בפני בני אדם ויכשלו בה, ובפני בעלה היתה רוחצת פניה".

ומה שמצאנו "חילול השם" בנוגע לצניעות, הוא בספר "אורחות הבית" עמ' קנב שם הובאו דברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל שאמר: "נוצר היום מצב רח"ל, שאצל הערבים - להבדיל - הולכים יותר בצניעות מאשר אצל אחינו בני ישראל, והרי זה חילול ה' נורא שהעם הנבחר ירוד ומחולל כבודו בין הגויים!" כלומר, שמצב זה שנשות ישראל הולכות בפחות צניעות מהערביות זהו "חילול השם"!²⁰ הרי ש'קידוש השם' ו'חילול השם' נמדד רק במושגים של התורה והיהדות,²¹ וכן בעניני "דרך ארץ" ש - **קדמה לתורה** וכן"ל, אך לא ב"דרך ארץ" שהיא **היפך התורה**.

דוגמא נוספת ל"חילול השם" בהקשר זה, היא מה ששמענו בשם הרה"ג הרב מנחם שטיין שליט"א שבשנים האחרונות התקבלה החלטה בארגוני התשובה (ערבים, לב לאחים וכד') להשתדל שלא להביא את החוזרים בתשובה לבני ברק, כיון שמצב הצניעות ברחובות ב"ב גורם להם סלידה מהציבור החרדי ובלבול רב, הגורר אחריו התדרדרות. ובעצמנו שמענו מבעלת תשובה אחת, שמאז שהיא הגיעה לגור בבני ברק היא צריכה להחזיק את עצמה בשיניים כדי להישאר חרדית, ואם לא שבעלה היה מחזק אותה - כבר מזמן היתה חוזרת בחזרה לעולם ממנו באה. היא סיפרה שכשאחיותיה החילוניות באות אליה לשבת הן אומרות לה "מה זה, תראי את החרדיות איך הן נראות, אנחנו יותר טובות מהן", ואין לה מה לענות להן.²² זהו **"חילול השם" כפשוטו ממש**, "אוי לו לפלוני שלמד תורה... ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מבוערין דרכיו".

"לפנים בישראל היו הבנות סמל התום והטוהר והצניעות, והישרים מבין אומות העולם ורועיהם היו מוכיחים את בני אומתם שילמדו צניעות מכנסת ישראל המשולה ליונה, ועכשיו אינו נא לנו כי חטאנו ובאנו לכלל זה כי כהני האומות מוכיחים את צאן מרעיתם שלא ילמדו מבנות ישראל, ובת ישראל הטהורה והתמימה נהפכה לסמל הפריצות והשחצנות, ונמצא כי מלבד עון הגדול דלפנ"ע לא תתן מכשול אשר עוברות להחטיא את הרבים, עוד יש בידם עון חילול השם החמור".

(הגאון רבי יהודה לייב פיין הי"ד, גאב"ד סלונים, בדרשת שבת חזון - תרפ"ד. הובא בספר 'קובץ דרושים' סי' ז')

²⁰ לפי הדיבורים של היום, אם תעזי בת ישראל להתלבש בצניעות מופלגת כמו הערביות מיד יזעקו עליה "חילול השם!", ואילו בדברי מרן הרב שך זצ"ל מבואר בדיוק להיפך!

²¹ ומספרים על הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל שהיה פעם בחו"ל, ובשבת בבוקר הלך לביהכ"נ כשהוא כבר לבוש בטלית, דבר שלא היה כלל מקובל והיה זה מראה משונה מאד. כשהגיע סמוך לביהכ"נ עבר לידו יהודי שבא בשבת ברכבו לביהכ"נ, ופתח את חלון הרכב וצעק לו: "ר' שלום! חילול השם!"...

²² עוד דוגמא ל"חילול השם", סיפר לנו אברך שאשתו מורה בבית ספר של "שובי", ששמעו שם את אחד הילדים קורא למורה בשם של שחקנית חילונית מסוימת, וכששאלו אותו מדוע הוא קורא לה כך הוא סיפר שכשהורים חזרו מהאסיפת-הורים הם אמרו שהמורה דומה מאד לשחקנית זו בתסרוקת וכי' ומאז הם קוראים לה בשם של אותה שחקנית, רח"ל.

מכתב שנתקבל לאחר הופעת המהדורה הראשונה של חוברת זו

בס"ד

אור ליום ג' פרשת תולדות תשע"ג

לכבוד "קבוצת אברכים כואבים" שכתבו חוברת "הרימו מכשול מדרך עמי", יאריך ה' ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, כיאות למוכיחים.

אחדשה"ט.

הערב מצאתי החוברת הקדושה בתיבת הדואר שלי, ומיד קראתי כולה מתחילתה ועד סופה.

כאב "האברכים הכואבים" הוא הכאב העמוק של נשמת כנסת-ישראל על השקר וחילול ה' והכשלת הרבים שספר 'עוז והדר לבושה' גרם וגורם וח"ו יגרום, עד שנזכה לראותו מוחרם ונדחה מקרב עם ה'.

והנה כל עמוד וכל קטע וכל שורה וכל מלה של מחאה ובקורת אשר כתובות בחוברת כולם אמת ודעת-תורה צרופה. אשרי העם שככה לו שעדיין יש בו אנשי אמת טהורים, שזוכים ומזכים את הרבים, ואינם גורסים "הסכמות", וכל מטרתם היא כבוד-שמים.

תזכו למצוות.

בכבוד ובהערכה

ישראל צבי ווייסמאן

פנים מאירות 3, ירושלים

[ראש כולל 'משך חכמה']